

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра мистецьких дисциплін

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО
МИСТЕЦТВА ДО ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОГО ІНТЕРЕСУ У
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Кваліфікаційна робота

Галузь знань: 01 Освіта

Спеціальність; 014.13. Середня освіта (Музичне мистецтво)

Освітній ступінь: Магістр освіти (Музичне мистецтво)

Кваліфікація: Викладач музичного інструмента. Учитель музичного мистецтва. Викладач художньої культури.

Виконав:

Коломієць Артем Олександрович,
студент VI курсу, 63 групи

Науковий керівник:

Шевченко Микола Іванович,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри мистецьких дисциплін

Рецензент:

Малиневська Валентина Мефодіївна,
кандидат історичних наук, професор,
заслужений працівник культури України,
директор Чернігівської філії
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Кваліфікаційну роботу допущено до захисту

рішенням кафедри мистецьких дисциплін

Протокол № _____ від « ____ » _____ 20__ р.

Зав. кафедри _____ д. п.н., проф. Дорошенко Т.В.

підпис

Рекомендовано

До захисту

_____

_____

_____
підпис наукового
керівника

_____
ініціали, прізвище наукового керівника

Результат захисту

_____

_____

_____
оцінка

_____
дата захисту

Голова ЕК

_____

_____

_____
підпис

_____
ініціали, прізвище голови ЕК

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОГО ІНТЕРЕСУ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	7
1.1 Аналіз проблеми у ракурсі педагогічної теорії.....	7
1.2 Сутність і зміст базових понять дослідження.....	10
1.3 Особливості розвитку інтересу до музичного мистецтва у дітей молодшого шкільного віку.....	27
Висновки до першого розділу.....	46
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОГО ІНТЕРЕСУ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	47
2.1 Педагогічні умови та етапи підготовки майбутніх фахівців до формування музичного інтересу у дітей молодшого шкільного віку.....	47
2.2 Впровадження інтерактивних форм і методів навчання у процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування музичного інтересу у молодших школярів.....	58
Висновки до другого розділу.....	66
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	67
3.1 Констатувальний етап дослідження. Характеристика критеріїв, показників і рівнів.....	67
3.2 Аналіз та інтерпретація результатів формувального експерименту.....	76
Висновки до третього розділу.....	78
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85
ДОДАТКИ.....	92

ВСТУП

Актуальність дослідження. Професійна діяльність сучасного вчителя музичного мистецтва передбачає формування в учнів ключових і предметних компетентностей, системного мислення та позитивного ставлення до навчально-пізнавальної діяльності, врахування індивідуальних особливостей особистісного розвитку дітей. У цьому контексті актуальним є підготовка майбутніх фахівців початкової освіти до формування музичного інтересу молодших школярів, який забезпечує оптимальні умови для їхнього навчання, виховання з урахуванням пізнавальних потреб.

Статтею 12 Закону України «Про освіту» визначено мету загальної середньої освіти – всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності. Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, які є необхідними кожному сучасному фахівцю [16].

Аналіз наукових джерел засвідчив значну увагу науковців до професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, зокрема готовності до практичної діяльності. Її складовою є формування в учнів ключових і предметних компетентностей, системного мислення та позитивного ставлення до навчально-пізнавальної діяльності, врахування індивідуальних особливостей особистісного розвитку дітей. У цьому контексті актуальним є підготовка майбутніх фахівців до розвитку інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів, який забезпечує оптимальні умови для їхнього навчання і виховання, а також постає критерієм ефективності музичної освіти загалом.

Зауважимо, що роль інтересу у навчанні як важливого фактора розвитку учнів визнавали усі видатні педагоги. Багатоаспектний внесок у

визначення сутності інтересів школярів у навчальному процесі зроблено українськими педагогами-теоретиками Т. Анікіною [3], Н. Бібік [5], О. Малихіною [3]1, Л. Масол [32; 33], О. Олексюк [43], В. Остроменським [48], Г. Падалкою [49; 50], О. Ростовським [60] та ін. Ними визначено музичний інтерес як естетична категорія та духовна домінанта особистості, розглянуто педагогічні умови формування музичних потреб учнів.

Проблеми формування інтересу школярів до музичного мистецтва через призму інтерактиву і новітніх інформаційних технологій порушують О. Біда [6], Л. Заря [18; 19], І. Касілов [24], О. Красовська [26], Я. Кушка [27], Н. Новікова [41], О. Пометун [56], С. Седашева [63], О. Чайковська [69].

Разом з тим, вивчення та аналіз наукової літератури та педагогічного досвіду свідчить, що проблема підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування музичного інтересу у молодших школярів є малодослідженою. Тому тема кваліфікаційної роботи набуває актуальності і з точки зору практичної доцільності, оскільки лише за умови ґрунтовної підготовки майбутніх фахівців видається можливим ефективне здійснення означеної діяльності.

Актуальність, наукова і практична значущість порушеної проблеми, недостатня її теоретична й методична розробленість і зумовили вибір теми нашого дослідження: «Підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів».

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Предмет – педагогічні умови підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування музичного інтересу у молодших школярів.

Мета дослідження – визначити, обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування музичного інтересу у молодших школярів.

Відповідно до об'єкта, предмета й мети наукового дослідження нами було визначено такі **дослідні завдання**:

1. Проаналізувати стан наукової розробки проблеми у педагогічній теорії та практиці;
2. Уточнити сутність і зміст базових понять дослідження;
3. Визначити структуру готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до формування музичного інтересу у молодших школярів, а також критерії, показники та рівні сформованості;
4. Обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови підготовки студентів – майбутніх учителів музичного мистецтва до формування музичного інтересу у молодших школярів.

У дослідженні для досягнення мети і реалізації завдань було використано комплекс методів дослідження: теоретичні – аналіз, синтез, порівняння та систематизація, узагальнення статистичних вітчизняних і зарубіжних наукових джерел для дослідження особливостей формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів, визначення особливості підготовки майбутніх учителів музики до такої діяльності; емпіричні – авторська анкета, розроблена разом із науковим керівником, за допомогою якої ми дослідили стан сформованості готовності майбутніх фахівців до формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів; статистичні – математична обробка експериментальних даних для фіксації результатів вимірювань та встановлення кількісних співвідношень між факторами, які досліджуються.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки та результати дипломного дослідження можуть бути використані викладачами ЗВО, слугувати вихідним матеріалом для розширення змістового наповнення методики викладання музичного мистецтва. Також матеріали дослідження будуть корисними студентам педагогічних спеціальностей, педагогам-організаторам і вчителям музичного мистецтва у молодших класах.

Апробація результатів дослідження здійснювалася під час навчання в магістратурі на факультеті дошкільної, початкової освіти і мистецтв НУЧК імені Т.Г. Шевченка впродовж 2018–2019 рр. Під час проведення дослідної

роботи було опубліковано статтю «*Шляхи формування музичного інтересу у молодших школярів*» та підготовлено доповідь для участі у Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів та молодих науковців «Мистецтво та освіта: новації та перспективи» (Чернігів, 2019).

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (72 позиції) та додатків. Робота містить діаграми та таблиці. Загальний обсяг – 80 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОГО ІНТЕРЕСУ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1 Аналіз проблеми у ракурсі педагогічної теорії

Модернізація змісту сучасної музичної освіти, переорієнтація її векторів на площину цінностей особистісного розвитку школярів, їх компетенцій та ціннісних орієнтацій зумовило принципову необхідність переосмислення особливостей підготовки вчителів музичного мистецтва до формування в учнів молодших класів інтересу до музики, музичного мистецтва [8, с. 36], оскільки інтерес до музики викликає потребу в художньо-творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні, формує естетичний смак молодшого школяра і впливає на його світогляд.

Відзначимо, що проблема підготовки вчителів музичного мистецтва із урахуванням вимог сучасних світових тенденцій освіти наразі є однією з найактуальніших у педагогічному дискурсі, а її вирішення потребує подолання існуючих протиріч, між:

- соціальним запитом української спільноти на компетентних учителів музичного мистецтва, педагогів-музикантів та існуючим недостатнім рівнем їх професійної підготовки;

- вимогами Європейського союзу до системи професійної підготовки фахівців країн Європи та традиційною вітчизняною системою мистецької освіти;

- сучасними потребами суспільства в оновленні та вдосконаленні змісту, форм, методів професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва та недостатньо розробленими організаційно-методичними умовами удосконалення даної підготовки.

Основні положення, на яких ґрунтуються вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва України, окреслено

Законом України «Про вищу освіту» від 9 серпня 2019 р. [16]. Аналіз нормативно-правових актів дозволив визначити, що на сучасному етапі розвитку мистецької, зокрема, музичної освіти України стратегічними цілями, є: підвищення якості професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва; збереження існуючої багаторівневої системи мистецької освіти у сфері музичного мистецтва; створення і розвиток наукових та творчих шкіл для дослідження проблем музичної педагогіки; забезпечення потреб сучасної школи у кваліфікованих вчителях музичного мистецтва; задоволення потреб особистості в отриманні якісної мистецької освіти [35, с. 16].

У контексті обраної нами проблеми особливо слід відзначити науковий доробок І. Слятіна, Л. Зарі, О. Печерської, Т. Кіреєвої, С. Барвік, Н. Новікової. Остання наголошує, що підготовка майбутніх учителів музики має ґрунтуватися на усвідомленні майбутніми вчителями того, що механічне накопичення знань, музично-естетичного досвіду, оволодіння уміннями музичної діяльності не забезпечують самі по собі формування інтересу до музики [41, с. 17]. Необхідне включення у процес музичного сприймання духовного потенціалу особистості, її творчих сил, а це в свою чергу є ставить підвищені вимоги до керування музичним сприйманням школярів, вимагає використання від учителя інноваційних, нетрадиційних методів педагогічної діяльності. Зокрема, дослідниця наголошує і на важливості врахування вихідного фонду музичних знань, досвіду музично-слухових уявлень школярів для формування їх музичного інтересу.

Л. Заря зауважує, що підготовка майбутніх вчителів музичного мистецтва у ракурсі формування інтересу до музичного має передбачати його «включення» в індивідуальні, групові й колективні форми роботи. Майбутніх педагогів, на думку дослідниці, варто навчити привертати увагу учнів до незвичайних фактів, створюючи ефект здивування [17, с. 154].

В. Орлов дійшов до висновку, що використання у навчальному процесі ЗВО інтерактивних навчальних технологій і нетрадиційних форм навчання

сприяє усвідомленню майбутніми педагогами важливості формування інтересу до музичного мистецтва, як найбільш природного способу розвитку їх творчих здібностей, залучення до світу прекрасного [44, с. 145].

Л. Школяр наголошує, що професійна підготовка майбутніх вчителів музичного мистецтва має базуватись на формуванні їх комунікативної компетенції, вмінні налагоджувати взаємодію вчителя і учня. Це дозволяє, на думку дослідника, розкритись учневі, довіритись учителю, адекватно сприймати те нове, що прагне донести вчитель. Зокрема, важливим є і формування здатності до постійного художньо-естетичного вдосконалення майбутнього педагога [37, с. 45].

І. Касілов зазначає, що інструментально-виконавська діяльність майбутніх вчителів музичного мистецтва може стати запорукою формування музичних інтересів учнів початкової школи, тож власне підготовка майбутніх вчителів музичного мистецтва до формування інтересу учнів початкової школи до музики має розглядатися в контексті їх навчання інструментально-виконавської діяльності [24, с. 74].

На думку О. Красовської, поняття «підготовка майбутніх вчителів музичного мистецтва до формування інтересу у школярів до музичного мистецтва» виражає навчальний процес, який спрямовується на забезпечення готовності студентів до майбутньої професії. Він передбачає опанування ними знань, умінь, навичок та формування особистісних якостей, що складають цілісну систему педагогічних компетенцій. Однією з них є здатність майбутніх педагогів до формування музичного інтересу учнів [26, с. 62].

Л. Масол визначила передумови вдосконалення підготовки майбутніх учителів до музично-освітньої роботи з молодшими школярами. Нею докладно проаналізовано особливості формування інтересу до музичного мистецтва у дітей молодшого шкільного віку [32, с. 24].

Вважаємо за необхідне, в межах нашого дослідження, розглянути і наукові розвідки, в яких також аналізується проблема формування інтересу

до музичного мистецтва у молодших школярів. Так, Л. Аржажнікова мету навчання музичного мистецтва у молодших класах визначає загалом як формування інтересу до музики, музичної інформації [4, с. 13].

Т. Анікіна визначає інтерес як провідний фактор успішності пізнання мистецтва [3, с. 18]. До такого ж висновку приходять Ю. Алієв. На його думку, відсутність інтересу до музичного мистецтва в учнів свідчить про їх неповноцінний музичний розвиток і є показником непрофесіоналізму педагога [1, с. 125].

З. Морозова визначає інтерес до музичного мистецтва як виховний критерій уроку музики [35, с. 54], на думку Н. Фролової, музичний інтерес – це «певний мотиваційний стан, який стимулює пізнавальну, продуктивно-творчу музичну діяльність» [67, с. 234].

Л. Заря також розглядає музичний інтерес як складний мотиваційний комплекс, який пов'язаний з емоційно-почуттєвою сферою учнів. Дослідниця висвітлила проблему формування інтересу молодших школярів засобами мультимедійних технологій і зосередила увагу на доцільності застосування комп'ютерних технологій у процесі освіти та виховання молодших школярів. Це обумовлює високу ефективність завдяки можливості збільшити обсяг навчального матеріалу, узагальнити та систематизувати набуті знання, розвивати інтерес до змісту музичної освіти [18].

Отже, проблема підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у ракурсі формування музичного інтересу у молодших школярів розглядається в науковій літературі під різним кутом зору. Зокрема, доволі розробленою є методика формування інтересу до музичного мистецтва в учнів початкової школи, проте фактично не дослідженою залишається власне проблема підготовки майбутніх фахівців до такої діяльності

1.2 Сутність і зміст базових понять дослідження

Сьогодні проблема змісту професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва вивчається на підґрунті філософського, психологічного,

культурологічного, власне педагогічного аналізу та концентрується навколо таких основних наукових категорій, як: «культура», «освіта», «становлення» і «розвиток».

Загалом, професійна підготовка визначається як процес формування фахівця для однієї із галузей трудової діяльності, пов'язаної із оволодінням певним родом занять, професією [25, с. 29]. Професійна підготовка є сукупністю спеціальних знань, навичок і вмінь, якостей, практичного досвіду і норм поведінки, які забезпечують можливість успішної роботи з певної професії, а також є процесом повідомлення відповідних знань, зазначає В. Орлов [44, с. 165].

У сучасній науці можна виокремити велику кількість визначень поняття «професійна підготовка», стосовно ж підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, дане поняття має певну специфіку, що зумовлюється структурою професійної педагогічної діяльності як сукупності взаємопов'язаних гностичного, комунікативного, організаційного, конструктивного компонентів, її багатоаспектним характером.

Особливі вимоги, які висуваються до професійної підготовки вчителя, зумовлюються, як зазначає Н. Якси, тим, що в педагогічній професії та професійній діяльності вчителя найбільш характерно виявляється єдність і взаємодія законів природи й суспільства. Ця проблема, таким чином, пов'язана з соціально-економічними перетвореннями, наявними соціокультурними умовами, які й окреслюють певні кваліфікаційні характеристики фахівця. До таких умов належать: специфіка соціального замовлення на відповідні знання, вміння й навички вчителя, а також на його морально-ціннісні орієнтири; рівень розвитку продуктивних сил суспільства, що визначають рівень засвоєння ним знань фундаментальних дисциплін; рівень потреб суспільства в освічених педагогах; особливості змісту професійної підготовки, зумовлені модернізацією системи освіти [72, с. 21].

Ідеал учителя утверджується відповідно «духу епохи» і змінюється разом зі зміною світоглядно-філософських парадигм. У сучасних умовах

ідеалом вчителя є образ розвиненої особистості, спроможної долучитися до процесу суспільних і професійних перетворень; професіонала, здатного до багатоваріативності педагогічних дій, прогнозування можливих результатів; такого, що володіє прийомами аналізу та самоконтролю, уміє педагогічно осмислити нові соціально-економічні умови виховання, оцінити нові тенденції з позицій педагогічної діяльності й наукового бачення [там само, с. 30].

Сьогодні зміст професійної підготовки, за О. Лаврентьєвою, виходить із розуміння необхідності формування «вчителя-європейця» як людини, що, по-перше, відкрита для світу, з повагою ставиться до культури різних народів та спрямована на діалог із іншими культурами; по-друге, мобільна у своєму розвитку й праці, тобто здатна до змін, до сприйняття нового, до системного мислення, розуміння взаємозв'язків і взаємозалежностей у суспільному розвитку; по-третє, є професіоналом своєї справи, якому притаманні особистісна відповідальність за свій неперервний професійний розвиток, наукова обґрунтованість та творчий характер практичної діяльності, неперервна й системна освіта та професійна підготовка. Усі ці якості доповнюються характерними для національної культури кожної країни гуманістичними рисами, чеснотами, цінностями [28, с. 165].

Таким чином, професійна підготовка майбутнього вчителя є складною поліфункціональною відкритою педагогічною системою, спрямованою на формування особистості фахівця (його знань, умінь, навичок, особистісних якостей), здатного працювати в системі, яка характеризується взаємодією різних культур, готового до професійної діяльності в межах полікультурного освітнього простору на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії, діалогу культур та індивідуальної моральної відповідальності в мультикультурному суспільстві [30, с. 125].

Ф. Гоноболін, Л. Кондрашова, С. Сисоєва, В. Сластьонін та інші вважають об'єктом професійної підготовки процес формування професійних якостей учителя, становлення його педагогічних здібностей та майстерності.

Відповідно її результатом є сукупність професійних особистісних якостей, що забезпечують результативність педагогічної діяльності та є підґрунтям для педагогічної майстерності та професіоналізму [29].

О. Олексюк, уточнюючи зміст професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва зауважує, що він ґрунтується на:

а) знаннях з музичної педагогіки (методики) – важливих проблем методології, теорії та методики музичного виховання, шкільної програми; історії та теорії музики – стильових та жанрових особливостей творчості композиторів різних епох; народознавства і музичного фольклору – народних традицій, обрядовості, побуту, фольклору; інструментознавства; гармонії та поліфонії – найбільш розповсюджених явищ гармонії в музичному мистецтві, гармонічних стилів різних епох, значення гармонії у взаємозв'язку із іншими елементами музичної виразності, основних закономірностей поліфонічного багатоголосся як одного з виразних та формоутворюючих засобів музики; основ музикування та імпровізації; аналізу музичних форм; знання з питань хорознавства – основ хорового мистецтва, його розвитку, жанрів хорового виконавства, елементів хорової техніки, засобів музичної виразності в хоровому виконавстві, питань строю в хорі, роботі диригента над хоровим твором; вокально-хорової педагогіки; сценічної майстерності – особливості сценічної діяльності, сутність художнього образу, засоби сценічно-виконавського втілення, творчі доробки видатних виконавців, акторів; основ наукових досліджень – питання методології педагогічної науки, сутність педагогічного дослідження, його структуру, методи і методики його проведення, взаємозв'язок педагогічної науки і практики; знання шкільного, вокально-хорового, інструментального репертуару;

б) професійних виконавських вміннях та навичках – досконала виконавська техніка диригування, сольного співу, хорового співу, гри на музичному інструменті; вільне читання нот та партитур; уміння виконавської майстерності – художня інтерпретація музичних творів, імпровізація, аранжування, транспонування, гармонізація, культура гри в ансамблі,

оркестрі, співу в хорі та ансамблі; ескізне засвоєння музичного матеріалу; уміння настроювати власний інструмент; уміти виступати в якості акомпаніатора;

в) художньо-творчих вміннях та навичках – створення художньо-виконавської інтерпретації; володіння навичками самостійної роботи над музичним твором; акомпанування та підбір по слуху; внутрішнє інтонування партитури; цілеспрямований аналіз музичного твору; володіння виконавськими стилями; навички орієнтації у загальній музичній звучності (чути окремі хорові, оркестрові партії, аналізувати якість звучання в цілому); навички визначення на слух; спів під власний акомпанемент, спів модуляцій; інструментальне виконання музичного твору з елементами диригування; спрощення складної фактури або супроводу музичного твору; керувати виконанням музичних творів учасниками музичних колективів; уміння виконувати музичні твори у широкій аудиторії, виконуючи функції вчителя музики-просвітника; володіти навичками сценічновиконавського втілення музичного твору [43, с. 45].

Тобто професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва розглядається як процес і результат оволодіння студентами цілісною системою професійно-педагогічних та спеціальних знань, умінь, елементів педагогічної, виконавської техніки, що сприяє засвоєнню змісту музично-педагогічної освіти, забезпечує високий рівень їх майбутньої професійної діяльності.

Зауважимо, що у сучасному педагогічному дискурсі виділяють різні підходи щодо професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Домінуючим наразі є компетентнісний підхід, в рамках якого, професійна підготовка визначається як цілісний комплекс не лише професійних знань, умінь, а й власне особистісних ознак та особливостей як певної позиції особи у сфері професійних відносин. Так, С. Седашева [63], В. Семиченко [65] вважають професійні знання об'єктивно необхідними у відповідній сфері діяльності. Вони становлять основу професіоналізму,

сприяють створенню певних технологій досягнення найвищих показників в обраній галузі. Професійну позицію як складник професійної підготовки дослідники визначають як цілісне психічне утворення, що охоплює установки, орієнтації, систему особистісних відносин, спосіб самовизначення особистості, створення та реалізацію власної професійної концепції.

Дослідники професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва окреслюють своєрідну модель процесу її досягнення, який складається з таких етапів: виховання здатності успішно виконувати професійні обов'язки; підготовка до стабільної продуктивної праці; досягнення професійної майстерності у процесі реалізації професійної ролі; творче оволодіння інноваційним стилем професійної діяльності. «Професійна підготовка – це наявність у вчителя необхідної суми знань, умінь і навичок, що визначають його сформованість до педагогічної діяльності, педагогічного спілкування і особистості вчителя як носія певних цінностей, ідеалів і педагогічної свідомості» [38, с. 115].

В. Монахов вважає професійну підготовку базою для формування професійної компетентності педагога [36, с. 213].

Зважаючи на погляди вчених на нашу проблему, видається справедливим твердження, що процес професійної підготовки передбачає і формування оцінно-світоглядної спрямованості особистості. Така спрямованість охоплює здатність людини до ухвалення адекватних і відповідних у проблемних ситуаціях рішень, планування та реалізацію дій задля досягнення поставлених цілей, здатність вчитися на помилках і вносити корективи у процес досягнення цілей.

Ефективність професійної підготовки істотно залежить від теоретичної, практичної та психологічної підготовленості особистості, особистісних, професійних та індивідуально-психічних якостей, розуміння мети й специфічних особливостей такої діяльності.

Наступним базовим поняттям нашого дослідження є поняття «інтерес». Для з'ясування змісту поняття «інтерес» і визначення його суті у процесі

пізнання молодшими школярами музичного мистецтва ми звернулися до праць авторів, які, розробляючи теорію інтересу, визначали його зміст, досліджували проблеми дитячих інтересів.

Наголосимо, що змістовна сутність зазначеного феномену цікавила вчених здавна. Поняття «інтерес» стало предметом спеціального вивчення філософами, починаючи від Геракліта й Демокрита, які інтерес так чи інакше пов'язували з практичною діяльністю. Представник класичної німецької філософії Е. Кант уперше спробував дати філософське обґрунтування зазначеному поняттю. За його визначенням «інтерес» – це те, що робить розум практичним і визначає волю. На думку філософа, інтерес збігається з поняттям вольового потягу. На відміну від інших науковців, які надавали інтересу тільки епізодичну роль у почуттях, Е. Кант уважав інтерес постійним фактором. Він зазначав, що завдяки інтересу розум стає тією якістю, яка визначає волю людини. Заслугою філософа є те, що він уперше розділив інтерес і потребу. При цьому він довів, що інтерес може мати тільки розумна істота. Розглядаючи інтереси дитини, він дійшов висновку, що зміст інтересів дитини розвивається з особистого досвіду [67, с. 235]. Питання інтересу розглянув і представник класичної німецької філософії Г. Гегель. Він визначив, що інтерес діє «крізь природну необхідність і свавілля потреб» [21, с. 22].

В історії розвитку педагогічної думки феномен «інтересу» посідає особливе місце. Не було жодного видатного педагога, який не намагався б безпосередньо або опосередковано вирішувати проблему формування та розвитку інтересів до знань. Серед них і Я. Коменський, який уперше в педагогічній історії використав поняття «інтерес» вважаючи, що головне завдання вчителя – постійно підтримувати в учнів прагнення до пізнання; і Ж. Руссо, який вперше висвітлив у власних роботах поетапний розвиток інтересів дитини; і Г. Песталоцці, який визначив інтерес, як сприятливий для гармонійного розвитку дитини фактор та вперше спеціально виділив педагогічні стимули розвитку інтересу [21, с. 26].

Особлива роль у вирішенні проблеми розвитку інтересу також належить А. Дистервегу і Л. Писаревій, які розглянули інтерес учнів як безпосередній дидактичний принцип їх навчання і виховання [15, с. 19].

Із часом «інтерес» у психологічній, педагогічній науці та практиці стає предметом спеціального вивчення. Психолого-педагогічна наука і практика дослідників розглядає інтерес як спонукальну силу навчально-пізнавальної діяльності особистості. Заслуговує на увагу думка психолога і педагога Л. Божович, що «іноді поняття «інтерес» розглядається дуже широко, визначаючи будь-яку форму спрямованості суб'єкта, іноді воно позначає лише ті форми активності, які пов'язані з його пізнавальною діяльністю, іноді поняття «інтерес» звужується до поняття спрямованої уваги» [7, с. 3].

На переконання Г. Щукіної, поняття «інтерес» пов'язане з психологією і тому відображає багато значущих процесів, починаючи від одиничних (увага) до їх сукупності, яка виражається у тенденціях, потребах, відношеннях; як прагнення, потреба особистості займатися саме тією сферою, конкретною діяльністю, яка приносить задоволення [72, с. 34]. Зокрема, О. Дем'янчук висловлює думку, що поняття «інтерес» – одна з основних соціологічних категорій, вироблених суспільною, філософською думкою для позначення об'єктивних спонукальних причин діяльності людини [64]. О. Ковальов розглядає інтерес як «властивість спрямованості особистості, тобто складне і динамічне явище, яке пов'язане з іншими властивостями спрямованості й ними опосередковане» [111, с. 102].

Для розкриття поняття «інтерес» цікавим є підхід М. Беляєва. Згідно з його положенням, це поняття обіймає величезну кількість процесів які мають окрім деяких загальних характерних рис, багато відмінних. Науковець сюди відносить інтерес дитини до гри та рухів; до загадкового, нового, таємничого; інтерес гравця до виграшу; інтерес до різноманітних видовищ; інтерес до захопливих пригод; активне пізнавальне ставлення людини до навколишнього світу; активне пізнавальне явище [21, с. 34]. Також науковцями стверджується, що поняття «інтерес» відображає дійсність, але

при цьому людина обов'язково виявляє своє ставлення до неї, є поєднанням пізнавальних та емоційних компонентів (С. Ананьєв, В. Крутецький), активну пізнавальну спрямованість людини на певний предмет, явище або діяльність, яка пов'язана з позитивним емоційним ставленням до них.

Отже, поняття «інтерес» науковцями завжди розглядається як складна психічна спрямованість, у якому об'єднуються основні компоненти діяльності людини: інтелектуальні, емоційні та вольові. У розрізі нашого дослідження, розглянемо висновки науковців стосовно змістової й динамічної сторін цього поняття.

Науковці визначають, що змістова сторона інтересів відносно незалежна від її динамічного компонента і в той же час перебуває з ним у складному взаємозв'язку. Вона вміщує систему спонукань до дії, мотивів, проявів різноманітної потреби. Розвиток змістової сторони інтересів дитини детермінується соціальними й психологічними контактами з навколишньою дійсністю, насамперед з навчальною діяльністю.

Динамічну сторону інтересів науковці обумовлюють особливостями (сила, врівноваженість, жвавість, динамічність), рівнем загальної активності нервової системи (М. Матюхіна). Динамічна характеристика інтересу виявляється так: стійкість як тривалість збереження, відображення; сила та інтенсивність (за обсягом виконаної роботи, тривалість самостійного звернення до предмета інтересу); емоційність як позитивна або негативна модальність інтересу; перемикальність як гнучкість, легкість переходу від одного інтересу до іншого; широта як кількість об'єктів і предметів, на які поширюється інтерес тощо [34; с. 32-33].

За визначенням Н. Бібік, поняття «інтерес» має понад п'ятдесят інтерпретацій. Особливо значущими серед них, на наш погляд, є: «прагнення», «переживання» (В. М'ясищев, В. Іванов); «ставлення», «увага» (С. Рубінштейн); «спрямованість» (В. Моргун, Н. Морозова), «загальна цілеспрямованість особистості» (М. Беляєв), «пізнавальний аспект потреб» (А. Фортунатов), «дослідницька мотивація» (А. Петровський), «вторинна

потреба» (Б. Додонов). Ці підходи науковців до визначення поняття «інтерес» дозволяють з'ясувати, що воно пов'язується з активністю особистості, в якій закладена емоційна та пізнавальна позитивність.

Інше трактування у сучасному словнику української мови, де поняття «інтерес» визначається як «реальна причина, яка стоїть за безпосередніми потягами – мотивами, помислами, ідеями, намірами» [40, с. 219].

Ще одне визначення інтересу дається у монографії О. Олексюк: «Інтерес – це форма вияву вибіркового ставлення особистості до об'єкта, що визначається його життєвою важливістю й емоційною привабливістю» [43, с. 159].

У педагогічному енциклопедичному словнику «інтерес» характеризується як «форма виявлення пізнавальної потреби, яка забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення мети діяльності і тим самим спричиняє орієнтування, ознайомлення з новими фактами, повне й глибоке відбиття дійсності» [10, с. 109].

Не менш цікавим є висновок В. Крутецького, в якому інтереси людини визначаються суспільно-історичними та індивідуальними умовами її життя, її суспільним та індивідуальним буттям [17, с. 151].

Як свідчать психологи (Л. Дягілева, Н. Токарева), в інтересах виявляється сплав інтелектуального, емоційного й вольового компонентів. Окрім того, кожний інтерес обов'язково включає якоюсь мірою пізнавальне ставлення особистості до об'єкта.

Досліджуючи особливості інтересу, Г. Щукіна доводить, що він має вибірковий характер, єдність об'єктивного й суб'єктивного, наявність органічного поєднання інтелектуальних та емоційно-вольових процесів [71, с. 13]. Г. Щукіна зауважує, що «суть інтересу має різні якісні сторони за предметною спрямованістю інтересу, органічно пов'язаними з ним сферами діяльності. Тому цілком правомірно розрізняти інтереси суспільні, пізнавальні, мистецькі, спортивні, технічні тощо» [71, с. 8]. Тобто в інтересах кожної особистості вибірково відображається саме те, що є значущим,

важливим, цінним для самої особистості, що пов'язано з її індивідуально спрямованою діяльністю, досвідом і розвитком. У цьому контексті доречна думка вченого О. Дем'янчука, який вважає, що залежно від того, який компонент психіки має пріоритет в інтересі (при цьому інші компоненти виступають другорядними), з'являються різні трактування суті інтересу.

Заслуговують на увагу твердження, що в основі інтересу лежать емоційно-вольові та інтелектуальні процеси, які підвищують активність свідомості в діяльності людини (Л. Гордон); емоційно-пізнавальне ставлення до предмета або до безпосередньо мотивованої діяльності, яке переходить за сприятливих умов в емоційно-пізнавальну спрямованість особистості (Н. Морозова, Г. Щукіна); у будь-якому інтересі має місце емоційно-пізнавальне ставлення до обраного явища, але це ставлення пов'язане головним чином з накопиченням інформації.

У контексті навчальної діяльності, Л. Божович дійшла висновку, що він поділяється на: глобальний, недиференційований інтерес, наприклад, у дитини до навчання в школі; до результату навчання; до змісту предмета, до процесу його засвоєння й розуміння [7, с. 56].

Отже, «інтерес школяра» пов'язується з його практичною діяльністю й розглядається як фактор, який «починається значною мірою з необхідності, з потреби, ніж з бажання, почуття та емоцій» [5, с. 50].

З часом у педагогіці з'явилися спроби замінити термін «пізнавальний інтерес» терміном «навчальний інтерес». Багато сучасних науковців характеризують інтерес до навчання (навчальний інтерес) як окремий випадок пізнавального інтересу, який базується на специфічній людській потребі в нових інформаціях; як структуру, що складається з потреб, або особисте утворення, яке має пряме й тісне відношення до потреб. Також й вважається, що потреба у пізнавальних інтересах – це потреба у нових враженнях [5, с. 54].

В аспекті нашого дослідження розглянемо підходи науковців до об'єктивних умов виникнення, виявлення інтересу. Так, С. Рубінштейн

виникнення інтересу пов'язує з почуттями та сферою емоцій, які «викликаються спрямованістю уваги людини» [61, с. 115]. І. Баладинська визначила, що «пробудження інтересу не тільки до змісту знань, але й до засобів розумової діяльності, за допомогою яких вони засвоюються, виникає у випадку успішного оволодіння розумовою діяльністю» [35, с. 39].

Науковці визначають, що джерелом пізнавального інтересу є процес зосередженої, заглибленої діяльності, яка спрямована на вирішення пізнавального завдання. При цьому мотивом діяльності молодших школярів стає інтерес, вибірково спрямований на ті чи інші об'єкти.

Дослідниця О. Печерська, розглядаючи умови виникнення інтересу, пише: «Психічний елемент дітей 8-10 років залежить від фізіологічних переживань, тому духовне життя дитини визначається не внутрішньою уявою, а застосованими до нього зовнішніми подразниками, дитину цікавлять головним чином ті предмети, які збуджуватимуть органи її почуттів, і цей інтерес продовжуватиметься до того часу, доки дитина буде перебувати у зіткненні з предметом, який її зацікавить. Коли змінюються зовнішні роздратування, у дитини змінюється й інтерес» [54, с. 27]. Тобто, за висновками Л. Писарєвої, інтерес учнів до навчального матеріалу залежить від зовнішніх подразників.

Розглядаючи інтерес як особливу форму пізнавальних процесів, Н. Морозова дійшла висновку, що є три етапи виявлення інтересу: «учня захоплює безпосередньо радісне пізнання нового прояв інтересу у дитини може виявитися тоді, коли переживання узагальнюються і з'являється емоційно пізнавальне ставлення до предмета, яке спонукає учня цікавитися поставленими на уроці проблемами й після того, як прозвенів дзвінок з уроку; інтерес стає спрямованістю особистості, коли завдяки прояву пізнавального інтересу змінюється весь спосіб життя» [18, с. 73].

Важливим є висновок дослідниці, що кожному етапу розвитку школяра відповідають різні компоненти інтересу. «Для молодших школярів велике

значення має емоційний компонент, у підлітковому – пізнавальний» [18, с. 73].

На переконання Н. Бібік, глибокий і стійкий інтерес виявляється в одному з трьох напрямів, а саме:

1. У тривалій спрямованості особистості на вивчення визначеного предмета й потреби у розширенні та поглибленні знань з цього предмета, наявності більш значущих успіхів в опануванні основами наук.

2. У самостійному й творчому підході до питань, які вивчаються, додатковому, глибшому вивченні низки розділів предмета (у тому числі й за програмою самоосвіти).

3. У добровільному виборі завдань підвищеної складності з предмета, який цікавить молодшого школяра та у їх успішному виконанні [5, с. 123].

Дослідник Л. Левенберг зазначає, що для учнів найбільш цікавими стають ті заняття, зміст яких змушує їх мислити (аналізувати, порівнювати, узагальнювати тощо), самостійно виконувати різні завдання, вчитися новим способам виконання дій та застосовувати їх на практиці [23, с. 105].

На думку дослідника О. Андрієва, інтереси проявляють діти з високим інтелектом та яскраво вираженою емоційною сферою [2, с. 8]. Психолог Ед. Клапаред зауважив, що «з семирічного віку інтерес стає більш об'єктивним, дитина більше не діє заради одного інтересу до самого дійства, а цікавиться визначеною метою своїх дій та успіхами свого зусилля. Саме з появою нового у молодших школярів виникає безліч запитань, бажання й прагнення зрозуміти нове, при цьому інтереси молодших школярів спрямовані на окремі факти й події, але вже учнів 3-4 класів починають цікавити пояснення фактів, установлення причинних зв'язків, залежностей і закономірностей [5, с. 122].

У ряді досліджень було виявлено, що на інтерес впливають такі фактори як емоційна атмосфера на уроці та змістовність навчального матеріалу, яка викликає активну й пошукову розумову діяльність учнів;

«умова, за якої навчальний процес здійснюється на розумовому рівні розвитку учня» [27, с.148].

Науковці підкреслюють: у навчанні інтерес школяра нерідко фіксується на предметі, який особливо їм подобається і на якому діти роблять особливо відчутні, очевидні для них успіхи. Розвиток інтересів молодших школярів не зводиться до логіки вікових змін, а визначається індивідуально-типологічними особливостями, впливом соціального мікросередовища, характером навчання; з накопиченням умінь відбувається зміцнення інтересу до пізнання, а не до зовнішніх атрибутів і аксесуарів шкільного життя.

Р. Радько зауважує, що у процесі навчання інтерес до знань виступає як мотив, який спонукає до виконання тих або інших дій, а також впливає на характер їх проходження [59, с. 17]. Науковці А. Матюхіна, О. Павлюк, О. Чувакова теж пов'язують інтереси учня з мотиваційним аспектом і вважають, що інтерес, залежно від стану мотивації, є інтегральним проявом різноманітних процесів, від того, що є сенсом навчання для конкретного учня, чи вміє він ставити й реалізовувати цілі, а також від того яких емоцій він зазнає в навчанні.

С. Рубінштейн визначає, що інтерес є і передумовою навчання, і його результатом. Тобто він слугує з одного боку засобом, яким педагог користується аби зробити навчання більш ефективним, з іншого боку – інтереси, їх формування стають метою педагогічної роботи [61, с. 116].

Розглянемо діалектичну основу інтересу до музики, підходи, які характеризують сутність інтересу до музики та об'єктивні умови його виникнення. Музичний інтерес науковці трактують як складний комплекс психологічних властивостей та процесів, які виражають її спрямованість. Загальним визначенням науковців є твердження, що інтерес молодших школярів до музики є основою духовного розвитку. Вони зазначають, що інтерес до музики у молодшого школяра має свої властивості, які пов'язані з мотиваційним аспектом (О. Матюшкін); стає початком творчої діяльності (О. Лук), є найважливішим компонентом структури здібностей (В. Андреев).

Важливим, на нашу думку, є розроблений підхід Л. Писаревої. На її погляд, «інтерес молодшого школяра до музики завжди пов'язаний з почуттями, емоціями та уявленнями, розвитком його образного уявлення. Музика безпосередньо й сильно впливає на емоційний світ дітей, які володіють загостреною сприйнятливістю. ... Чуттєве сприйняття музики обумовлює формування відповідної поведінки учня, орієнтацію на загальні інтереси людства» [17, с. 153]. Л. Писарева зауважила, що елементи почуттів, які супроводжують уявлення, посилюють інтерес, і чим міцніше почуття, тим сильніший його вплив на збудження й розвиток інтересу.

Т. Анікіна, О. Бурліна, О. Дем'янчук, З. Морозова визначили, що особливість музичного інтересу полягає в наступному: він завжди пов'язаний з почуттями, емоціями та уявленнями; емоції, які входять до складу інтересу, мають зв'язок з музичною потребою й пов'язані з такими особистісними властивостями, як ставлення, бажання, здібності. Науковці вважають, що цілеспрямований розвиток емоцій дитини може сприяти спочатку неусвідомленій музичній потребі, яка виявляється як реакція на емоційно-неусвідомлену привабливість музики. Саме усвідомлення музичної потреби виступає у вигляді музичного інтересу, який стає спонукальним фактором для подальшої музичної діяльності.

Погоджуємося з думкою П. Сокальського, що «музика відтворюється в учнів тільки за відомими законами «співзвуччя» й з'являється вперше для школяра тільки тоді, коли вона збуджує рух у його нервовій системі. Вибірковий інтерес молодшого школяра до окремої музики – це його здатність сприймати саме ту музику, яка йому емоційно співзвучна. Показником інтересів дітей молодшого шкільного віку до музики стає потяг до створення художніх звуко-інтонаційних образів та виявлення особистісного емоційно-естетичного ставлення до них [66, с. 101].

Науковці О. Дем'янчук, З. Морозова, О. Ростовський вважають, що інтереси до музики суто індивідуальні, не у всіх дітей вони можуть бути однаковими. Вони пояснюють це тим, що у дітей можливий синтетичний,

аналітичний та аналітико-синтетичний тип сприйняття інформації. Тобто учні синтетичного типу сприйняття відчують більшу цілісність та емоційність у цьому процесі. Учні аналітичного типу сприйняття проявляють більшу схильність до виділення й пояснення окремих сторін музичних творів. Найбільш поширений тип музичних інтересів – середній, аналітико-синтетичний, тобто в інтересі молодших школярів відображається саме те, що є значущим, важливим для нього, що пов'язане з індивідуальним досвідом [60].

Л. Заря узагальнила висновки відомих психолого-педагогічних досліджень стосовно інтересу. На її думку, суттю інтересу молодшого школяра до музики, в основі якого є індивідуальна особливість, музичний досвід та певне музичне оточення, природна допитливість (бажання зрозуміти навколишній світ) та потреба в естетичних враженнях, є спрямованість взаємопов'язаних психофізіологічних процесів, які викликають увагу, уяву, емоції, почуття та сприяють мисленню, активності, творчості та зацікавленості.

Аналізуючи особливості інтересів молодших школярів до музики, науковці (Т. Анакіна, В. Бондаревський, А. Щербо, Д. Джола) зазначають, що на різних етапах навчання у молодших школярів можуть бути різні смаки та інтереси до музики. За визначенням дослідників, для молодших школярів улюбленою стає та музика, яку вони недавно й неодноразово прослухали, що свідчить про недостатнє вміння молодших школярів аналізувати й порівнювати почуті музичні твори.

Т. Анікіна констатує, що зазвичай музичний рівень першокласників досить нерівний. Одні діти вже вміють слухати музику, не відволікаючись, чисто й виразно співають різні пісні, інші навіть не розуміють, як слухати музику, не уявляють, що означає співати правильно. Вона відзначає, що музичне виховання у першому класі можна назвати «початком», «фундаментом», у другому класі – «центром», продовженням і закріпленням

того, що отримано раніше, а четвертий клас є «завершенням» усього початкового етапу навчання в школі [3, с. 20].

За висновками Я. Кушки, «вже у 2-му класі помітні істотні зрушення в розвитку інтересів дітей порівняно з першокласниками. Тільки окремі учні не можуть назвати улюблену пісню, улюблений музичний твір, ім'я композитора. Радість пізнання, участь у діяльності, яка захоплює дитину, узагальнюється в її емоційному ставленні до вивчення музичних творів. Таке емоційне ставлення простежується у багатьох учнів протягом перших двох років навчання» [27, с. 121].

Характеризуючи особливості розвитку молодших школярів, О. Гумінська зауважила: «якщо в першому й другому класах діти схильні копіювати вчителя (навіть зовнішньо), то в третьому класі у них з'являється намагання показати самого себе. І якщо в перших двох класах на уроках музики всі діти охоче займаються будь-якою діяльністю (готові співати, танцювати й грати на музичних інструментах нарівні з вивченням інших уроків, пов'язаних із загальноосвітніми предметами), то в третьому класі диференціація дітей за інтересами стає більш визначеною» [12, с. 92-93].

Науковці (В. Бондаревський, Д. Джола, А. Щербо) зазначають, що інтерес молодшого школяра до музики у третьому класі стає більш визначеним та усвідомленим, він помітно стабілізується. Про це свідчить насамперед обґрунтованість їх ставлення до музичних творів. Музичні твори починають привертати увагу учнів насамперед своїм змістом.

З. Морозова теж вважає, що на кінець молодшого шкільного віку у дітей починає виникати вибірковий інтерес до окремих навчальних предметів. У деяких учнів він стає відносно стійким. Учні, які проявляють такий інтерес, за власним бажанням починають слухати класичну музику, ті музичні твори, з якими вони ознайомилися на уроках. «Вибірковий інтерес учня до музики – це його здатність сприймати лише ту музику, яка є для нього найбільш цікавою.... Відомо, що молодші школярі щиро й відкрито ставляться до навколишнього світу, до інформації, яку вони одержують на

уроках. Те, що позитивно оцінено, емоційно пережите молодшим школярем, як правило, запам'ятовується, стає улюбленим, бажаним і цікавим» [19, с. 38].

Таким чином, інтерес молодших школярів до музики є спрямованістю взаємозалежних психофізіологічних чинників (сприйняття, увага, мислення, пам'ять уява, почуття й активність), які зумовлюються природною допитливістю та потребою в естетичних враженнях, детермінуються об'єктивними і суб'єктивними факторами. Аналіз наукової літератури свідчить про опрацьованість базових понять нашого дослідження: поняття «професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва» та поняття «музичний інтерес».

1.3 Особливості розвитку інтересу до музичного мистецтва у дітей молодшого шкільного віку

Музика охоплює сферу психіки дитини та викликає суб'єктивну оцінку їх якості; тільки потім вона спрямовується в аналітичну, інтерпретуючу культурну сферу здібностей і смаків. Саме усвідомлення музичної потреби виступає у вигляді музичного інтересу, який стає спонукальним фактором у подальшій музичній діяльності [17, с. 150]. На початковому етапі навчання особливо важливими є зв'язки музичного слуху з іншими сенсорними й сенсомоторними здібностями. Отже, інтерес до музичного мистецтва обов'язково пов'язується з умінням молодшого школяра сприймати відповідну інформацію та її виразність.

Важливим для нашого дослідження є підхід науковців до розуміння суті сприйняття музики. Класична психофізична теорія інтерпретує сприйняття інформації як безпосереднє, почуттєве відображення предметів та явищ у цілісному вигляді в результаті усвідомлення їхніх пізнавальних ознак. Д. Кабалевський вважав, що справжнє, пережите й продумане сприймання – основа всіх форм розуміння музики, бо при цьому активізується внутрішній, духовний світ учнів, їх почуття й думки. Поза сприйманням музика як мистецтво взагалі не існує. «Марно говорити про будь-який вплив музики на

духовний світ дітей і підлітків, якщо вони не навчилися відчувати музику як змістове мистецтво, яке несе в собі почуття й думки людини – життєві ідеї й образи» [23, с. 28].

З погляду на індивідуально-психологічні характеристики учнів науковцями виокремлюються такі психологічні типи музичного сприйняття:

- музично-естетичне сприйняття відбувається майже без музичних наочних образів;
- уявлення стають наочною опорою та ілюстрацією переживання музики;
- образи під час сприймання розгортаються у «сюжетний зміст».

В. Петрушин зауважив, що існує екстравертний та інтравертний характер сприйняття музики. Екстравертному відповідає сприйняття легкої музики, а інтравертному – серйозної музики, що проявляється у рухах або в зосередженості під час слухання музики [43, с. 69].

Було з'ясовано, що учні зі слабкою нервовою системою набагато глибше почувають і переживають зміст музичних творів. Вони тяжіють до спокійної й неголосної музики. І навпаки, учні, які належать до сильного типу вищої нервової системи, будуть більше цікавитися музикою швидких темпів, голосною й такою, що звучить достатньо довго. Тому при формуванні інтересу до музики слід пам'ятати, що реакція на почуту музику, інтерес до окремого музичного твору у кожної дитини не може бути однаковим.

Л. Заря виокремила певні об'єктивні та суб'єктивні фактори, які можуть впливати на виникнення й розвиток інтересу молодших школярів до музики [19, с. 39].

До об'єктивних факторів, дослідниця віднесла: навчальне середовище (обладнання класу, відповідний наочний та музичний матеріал), налаштування й методи роботи вчителя, музичне оточення поза школою (засоби масової інформації), ставлення до музики в сім'ї (уподобання), особистісні прояви інтересу однокласників до музичного матеріалу.

До суб'єктивних факторів вона віднесла: музичний слух, психофізіологічний стан учня (емоційний, фізичний), готовність сприймати музичну інформацію, попередні музично-естетичні знання, темперамент, характер і виховання [19, с. 40].

Ефективним шляхом формування у молодших школярів інтересу до музики є розробка та застосування дидактичних методів навчання, що передбачає: підготовку психологічного настрою у вигляді позитивного емоційного ставлення до музики; забезпечення необхідними попередніми знаннями та уміннями; застосування допоміжних навчально-технічних засобів навчання; залучення учнів до активної творчої діяльності.

Зазначимо, що методика формування інтересу до музики у молодших школярів зумовлюється сукупністю взаємозв'язаних методів та прийомів доцільного проведення навчально-виховного процесу.

Робота із молодшими школярами на уроках музичного мистецтва починається з формування музично-слухового досвіду. У цей час закладаються основи музикальності учня, перші уявлення про музику як мистецтво, знання про композиторів та їх творчість, окремі музичні інструменти, музичну грамоту. Учень набуває навичок співу та гри на елементарних музичних інструментах.

Для того, щоб з'ясувати прийоми педагогічного впливу на молодших школярів під час уроку музичного мистецтва в контексті формування інтересу, на нашу думку, необхідно виділити чотири взаємопов'язані структурні компоненти інтересу до музики: мотиваційний, емоційний, когнітивний, креативний.

Мотиваційний компонент стимулює учнів до прагнення знати та розуміти музику, зумовлене їх інтересом. У його основі лежать мотиви і потреби, які стимулюють будь-яку діяльність молодших школярів. При цьому важливого значення набуває вольовий характер індивіда, оскільки його слабкість унеможлиблює досягнення позитивних результатів. Цей компонент знаходить своє вираження у прагненні учнів ознайомлюватися з

музичними творами та їх оцінювати, а також бажанні звертатись за додатковими відомостями та готовності їх приймати [19, с. 40].

Як уважає О. Матюхіна, навчальна діяльність школярів здійснюється не одним мотивом, а їх системою, які взаємодіють між собою. Вони поділяються на дві великі групи: соціальні й пізнавальні [34, с. 41]. На її думку, соціальні мотиви полягають у прагненні дістати схвалення, в реальному включенні в колективну роботу, готовність взяти участь у взаємоконтролі та взаєморецензуванні. Пізнавальні мотиви виявляються в успішно виконаному навчальному завданні, позитивній реакції на ускладнення завдання, інтересі до власних помилок, самоконтролі під час співу, виконанні музичного твору, зверненні до вчителя за додатковими відомостями та готовності їх прийняти, ставленні до необов'язкових завдань [там само, с. 45].

Усе це визначає ефективність пізнавальної та музично-творчої діяльності. На наш погляд, урахування всіх означених мотивів допоможе учителю формувати інтерес молодших школярів до музики.

Пізнавальні мотиви можуть виникати під час самостійної навчальної роботи як спонукання до діяльності. Тому, проводячи короткі бесіди й аналіз музичних творів, учителю слід прагнути створити в класі атмосферу творчої зацікавленості, виробити у дітей бажання власної ініціативи, самостійного осягнення музичного твору, прагнення внести щось своє, нове. Наприклад, у музичному творі Р. Шумана «Дід Мороз», визначаючи характер твору, необхідно дати можливість учням стати «експертом» і відповісти на запитання: «Як змінилася музика? Яким став образ?». Успішна відповідь на запитання: «Як М. Римський-Корсаков відтворив море в опері «Казка про царя Салтана»? і вдале визначення учнем (за допомогою вчителя) засобів музичної виразності спонукатиме дитину шукати споріднені відповіді в інших музичних творах.

Мотиви учнів мають бути спрямовані на процес усєї навчальної діяльності (мета, завдання, результати). Зріла мотиваційна сфера учня включає цілі, через систему яких школярі вчаться втілювати свої мотиви.

Тобто мотиви можуть бути сформовані через цілепокладання: добір цілей, прийняття та розуміння цілей і підпорядкування їм своєї поведінки; самостійність постановки цілей, визначення перспективних цілей; реалізація поставлених цілей, добір засобів і способів їх реалізації. Цілі визначаються як «очікувані, кінцеві та проміжні результати тих дій учня, що ведуть до реалізації їх мотивів» [41, с. 19]. Наприклад, завдання «Хто зуміє більше підібрати музичних колекцій на такі теми, як природа, образи дітей, тварин» тощо, мотивують учня до активізації та самостійного ознайомлення з музичними творами. Стимуляція учнів «зустрітися» з музикою поза школою, послухати запропонований музичний твір та розповісти про свої враження допомагає формуванню інтересу до музики.

На переконання Г. Щукіної, усвідомлення діяльності, її цілей, змісту, способів озброює учнів самостійністю у знаходженні раціональних шляхів, у досягненні плідних результатів, від чого закріплюється інтерес і як мотив, і як особистісне надбання [71, с. 63, 68].

Отже, якщо перед учнем ставиться мета: визначити який музичний твір виконується за ілюстрацією, знайти знайомі ноти, музичний інструмент; створити, краще проспівати, підібрати, порівняти, прислухатися до руху та розвитку музики тощо, вирішується основне завдання даного компонента – розвиток розумового, чуттєво-емоційного ставлення молодших школярів до музики з метою формування інтересу до музики.

Зазначимо, що така мотиваційна робота з учнями має підтримуватися обов'язковим визнанням їх зусиль та результатів, спонуканням до подальшого пізнання музичного мистецтва.

Молодші школярі за своєю психофізіологією сприймають навколишній світ, музику емоційно. Музика викликає у них певний емоційний відгук. Тому другим структурним компонентом формування інтересу до музики є

емоційний компонент, який передбачає розвиток емоційної сфери учнів, уміння відчувати й передавати настрій і характер музики. Компонент є показником певних відчуттів людини. Оскільки будь-які прояви в галузі музичної діяльності найчастіше мають яскраве емоційне забарвлення, почуття відіграють дуже важливу роль у розвитку музичного сприймання й осмислення музичних творів. Разом з тим розуміння учнем музичного твору, усіх його складових, основних засобів виразності підсилюють відповідне естетичне переживання, дозволяють отримати естетичне задоволення від прослуханої музики [19, с. 40].

Як зазначає О. Гуминська: «Оскільки музичне мистецтво – це особлива форма відображення дійсності, у якій найважливішу роль відіграють почуття, емоційна сфера, то сам інтерес до музики, що формується у процесі навчання, має виявляти єдність емоцій і розуму, свідомості й почуттів» [12, с.7].

Велике значення має звернення вчителя до емоційної сфери учнів. Він має налаштувати учнів на те, що навіть зображуючи картини природи, композитор прагне передати почуття людини, її особистісне ставлення, наприклад, до осінньої, зимової пори року. Таке акцентування на психологічному й естетичному змісті музики позитивно позначається на розвитку емоційного відгуку, сприймання, розуміння, інтересу до музичного твору.

Емоційному сприйняттю музики допоможе і бесіда про те, що музику створюють люди для людей і вона виражає їх думки й почуття й різноманітні настрої а також доцільним стане демонстрація різних за настроєм музичних творів з використанням мультимедіа, наприклад, В. Косенко «Гумореска», М. Лисенко «Елегія» тощо. Процес спостереження, вслухування в музику може дещо знизити емоційність сприймання, але при повторному слуханні попередній аналіз сприятиме естетичному, більш зрозумілому осягненню змісту твору.

Емоційному сприйняттю музичного твору також сприятимуть інтонація вчителя, яка має бути співзвучна настрою музики; його запитання, наприклад: «Як у творі передано настрій людини?»; «Як відтворює музика веселого селянина?»; «Який настрій викликав у тебе музичний твір?» тощо.

Молодші школярі вирізняються підвищеною емоційністю, вони із задоволенням рухаються під музику, люблять співати, фантазувати, гратися. Завданням учителя музики стає налаштування, спрямування, уведення учнів у світ музичних почуттів. Погоджуємося з Д. Кабалевським, що, «за яких би обставин ми не розмовляли з дітьми про музику..., ми ні на мить не можемо забувати про головне своє завдання – зацікавити слухачів музикою, емоційно захопити; «заразити» їх своєю любов'ю до музики ... Це ... найбільше завдання усієї музично-виховної роботи з дітьми, якому мають підкоритися всі інші завдання»... «Той, хто по-справжньому захоплений музикою, хто зацікавився й полюбив її, вже перебуває під її владою й зазнає на собі її підкорювальну, могутню силу – усвідомлюючи це чи ні» [23, с. 73]. Тобто до розвитку цього компонента обов'язково має бути спрямована увага вчителя, яка допоможе увести учнів у світ почуттів та емоцій.

Допомагає формуванню інтересу до музики спрямування уваги учнів до способів вираження змісту музичного твору та обов'язкове роз'яснення прийомів розвитку емоційної виразності музичного твору, виклик почуттів, зв'язаних з образними уявленнями до музичного твору. Треба зазначити, що є діти з дуже бідними, слабкими уявленнями (вони недостатньо мають відповідний зоровий досвід). У такому разі на допомогу їм може прийти наочна інформація (показ відповідних ілюстрацій, відеосюжетів, кліпів, анімацій тощо). Водночас погоджуємося з думкою О. Ростовського: «Слід враховувати, що надмірна орієнтація вчителя на сюжетне слухання музики призводить до виховання не слухача, а «глядача». У дітей не розвивається здатність до сприймання музики як «інтонаційно-образної мови», зверненої до почуттів і розуму людини» [60, с. 40].

Дослідження психологів О.Леонтєва та Б.Теплова довели, що вже на стадії безпосереднього сприймання музики, в стані емоційного реагування у школярів простежується активна діяльність, що виявляється в реакціях і відповідях. У процесі слухання музики у них виникає інтуїтивна потреба рухатися під такт ритму. Вважається, що такий елементарний емоційний відгук на ритм є первинним виявом музичності. О.Ростовський радить мимовільну моторно-емоційну реакцію дітей зробити осмисленою, ритмічною, виразною. Наприклад, учити крокувати чітко й упевнено під маршову музику, плавно рухатися – під колискову, завзято плескати – під швидку танцювальну тощо. Так формується розуміння емоційного змісту творів. Виконуючи ритмічні рухи, діти звикають уважно вслухатися в музику, що сприяє розвитку мелодійно-ритмічного слуху [60, с. 36]. Однак, попереджає науковець, якщо ритмічні рухи стають самоціллю, музика перетворюється в акомпанемент до рухів, а отже, весь сенс сприймання музики зникає. Тобто дії учнів мають спрямовуватися на сприйняття емоційного змісту, характерних особливостей музичного твору.

Розвитку емоційності у молодших школярів сприяє спів пісень – невід’ємна частина роботи з учнями, яка викликає в них задоволення. Методику розучування пісні учитель обирає сам: на слух або з графічного запису. Науковці радять починати вчити співати з нескладних пісень, ураховуючи дитячі вокальні та вікові можливості.

Є декілька варіантів роботи над піснею: для того, щоб спів учнів був виразним та емоційно насиченим, рекомендовано спочатку демонструвати пісню за допомогою мультимедіа, потім бажано її виконати вчителю. Для формування вміння відчувати й передавати настрій і характер музики О.Лобова в межах вокальної роботи над піснею пропонує доповнювати її інсценуванням, виконанням пісні в особах, імпровізувати підголоски, музичний супровід, добирати танцювально-ритмічні рухи, що викликають певні емоції, допомагають краще запам’ятати музику [18, с. 77].

Отже, емоційний компонент визначає розвиток емоційної сфери учнів, уміння відчувати й передавати настрій і характер музики. Важливою педагогічною роботою, що забезпечить формування інтересу до музики, є розвиток у молодших школярів емоційного відгуку на музичний твір.

Когнітивний компонент характеризує забезпечення учнів необхідними знаннями, вміннями та навичками у спілкуванні з музикою (створення фонду знань, умінь та навичок), заснованих на прагненні учнів пізнавати нове, невідоме. Він включає такі логічні операції: порівняння, аналіз, синтез, узагальнення, обґрунтування. Порівняння допомагає усвідомити тотожність або відмінність музичних форм, стилів, засобів виразності тощо. Операції аналізу і синтезу дозволяє більш глибоко пізнати музичні твори в контексті інших видів мистецтва (за допомогою мультимедіа), узагальнення і обґрунтування сприяють створенню певних умовиводів у галузі музичного мистецтва [19, с. 41].

У молодшому шкільному віці інтелект, психофізіологічні здібності набувають свого розвитку, тому потрібна особлива спрямованість навчального процесу, яка могла б сприяти ефективному розвитку особистості.

Інтерес молодшого школяра до музики обов'язково пов'язаний безпосередньо з його пізнавальною діяльністю. У працях окремих авторів (Н. Бібік, В. Пермякова, Г. Щукіна та ін.) зроблена спроба наблизити стадії інтересу учня до етапів його пізнавальної діяльності з такими змінами:

- на першому щаблі емоційна сфера переважає над мисленням;
- на другому – мислення відіграє значну роль не тільки в процесі узагальнення, але й у процесі порівняння;
- на третьому – рух, розвиток інтересу здійснюється від зовнішнього до внутрішнього, від конкретного до абстрактного. Тобто, в процесі пізнавальної діяльності зміст інтересу молодших школярів до музики поступово змінюється. Розглянемо ці положення відповідно до нашого дослідження.

На першому уроці музики у першокласників закладається основа інтересу до музики, тому важливим завданням учителя музики стає вміння викликати у дітей інтерес і бажання займатися музикою вже з першого уроку. Якою має бути послідовність такої роботи?

Музика починається зі звука, тому, на наш погляд, навчальна робота має починатися з формування уважного ставлення учня до особливих якостей музичних звуків. Науковці О. Ростовський, О. Лобова, О. Чайковська пропонують надавати молодшим школярам можливість знаходити, вивчати та усвідомлювати поняття «звук як феномен, що функціонує у навколишньому середовищі; одержувати знання про музичні інструменти, вивчаючи їх будову; визначати функціональне призначення, діапазон, тембр, принципи звукоутворення і тільки після розуміння музичного звука, як основи музичного твору – вивчати музику різних стилів, напрямів, жанрів».

Ця робота може бути різноманітною. Наприклад, молодші школярі легше сприймають контрастність, ніж подібність, тому спочатку порівнюються музичні явища, які значно різняться між собою. За допомогою мультимедіа учні слухають і бачать «зображення» звуків: високі – низькі, довгі – короткі, тихі – голосні. У такій роботі вчитель має досягти того, щоб учень умів почути красу, виразність і різноманітність звуків.

Спрямування до виявлення різноманітності звуків можна почати з того, що музика багато в чому близька до розмовної мови. Вона також складається з букв (нот). Але музичну інтонацію, на відміну від мовної, розрізняють і записують нотами за висотою і тривалістю. Наочний показ запису нот буде для дітей цікавим і зрозумілим. Для дітей 1 класу зрозумілим буде графічне відтворення музики: зображення звуковисотного малюнка мелодії рисочками, листочками (малюнки, ілюстрація-сходінка).

У молодшого школяра викликатиме інтерес також запропонований О. Печерською метод аналогії музики та мовлення, заснований на їхніх подібних рисах, таких, як темп, динаміка, тембр, інтонація, розміреність (метроритм, наголоси в словах), розчленованість (розділові знаки, цезури)

[54, с. 21-26]. Тобто вже з перших занять треба скеровувати увагу учнів на різноманітну роботу зі звуком – слухати, прислухатися, складати, озвучувати (співати, грати) зв'язані ноти різними штрихами, складати свою невеличку мелодію, навіть свій твір або пісню. Така робота допоможе навчити учнів не просто слухати музику, а й до неї прислухатися із зацікавленням.

Для формування більш зрозумілого ставлення до музики молодшим школярам необхідно розповісти про існування деяких закономірностей вираження в інтонації почуттів і переживань людини. Наприклад, пропонувати таке пояснення інтервалів: повторна низхідна терція – елемент майже будь-якої колискової пісні – виражає заспокоєння, м'якість, ніжну любов дорослого до дитини; низхідна мала секунда з підкреслюванням першого звука – інтонація плачу, скарги; кварто-квінтові інтонації символізують енергію, рішучість тощо. Такий підхід до навчання музичної грамоти сприяє розвитку слухового досвіду молодшого школяра, а отже формуванню інтересу до музики.

Учням перших класів доступна музика ілюстративного, яскравого характеру. Долучаємося до думки Н. Гродзенської, що «слухання музики в 1 та 2 класах має сприяти ознайомленню дітей з посильними для них музичними творами» [18, с. 76], нетривалими, яскравими та виразними зі зрозумілими образами та змістом. Науковці підкреслюють, що важливо природно, логічно вводити дітей у світ музичних образів, «зробити це входження цікавим, бажаним, захопливим і значимим» [51, с. 16]. Велика роль тут відводиться вчителю. Під впливом живої й чіткої розповіді вчителя про музику, її зміст в учнів акумулюються нові образи, відбувається розуміння змісту музичного твору.

Зазначимо, ознайомлення з музичними творами треба починати з прослуховування й обговорення учнями своїх вражень від музики і тільки після цього прослухати її вдруге, яке радимо почати словом учителя, здатним зацікавити учнів прислухатися до того, що вони ще не змогли почути (для

спрямування уваги учнів, з першим прослуховуванням музичного твору на дошці висвітлюється прізвище, ім'я автора і назва твору).

Для організації уважного сприйняття музики вчитель має ставити перед учнями різні запитання: «Як звучить музика?», «Який настрій в музиці?»; «Що відображає музика?»; «Як ми назвемо музичний твір?»; «Чому композитор дав їй таку назву?» тощо. Зазначимо, що така робота не має бути довготривалою, багатослівною. У дітей цього віку малий словниковий запас і вони не можуть добре висловити свої враження від музики. Ілюстративний матеріал з мультимедіа може наштовхнути дітей на правильну відповідь, на розуміння музичного твору.

Зазначимо, чим швидше і краще учень оволодіє навичками сприйняття музичного твору, тим більше цікавого він дізнається, і, як наслідок, зрозуміла музика викликатиме до себе інтерес. Розкриття нового, у свою чергу, спонукатиме учня до вдосконалення нових навичок, до бажання знати більше.

З перших уроків навчання музики необхідно формувати вміння виділяти ознаки зображальності у музичних творах. Учителю музики важливо довести учням поки що елементарні відомості про зв'язок музики з життям людини, про те, що музика передає думки й почуття людини: «Саме тому музика така різна: весела й сумна, спокійна й запальна; під музику люди марширують, танцюють, співають...Але музика багато може розповісти тільки тим, хто вміє її слухати» [9, с. 69].

Треба зазначити: багато що на уроці залежить від учителя, його методики викладання, настанови на позитивне сприйняття музичного твору і, як наслідок, – емоційного стану всього класу та поведінки окремих учнів. Для досягнення успіху та отримання бажаного позитивного результату в формуванні інтересу до музики, враховуючи те, що для молодших школярів характерні нестійка увага й пам'ять, легка збудливість і швидка втомлюваність, уроки музики повинні мати певну емоційно-естетичну ігрову спрямованість, атмосферу творчої зацікавленості та співпраці.

У другому класі здатність до пізнання та аналізу у дітей стає більш розвиненою. У них збільшується вміння зосереджуватися. Набуті в 1 класі навички слухання, співу, аналізу музики сприяють подальшому розширенню музичного світогляду. Діти починають пов'язувати музику з прикладами із життя людини.

Допомогою для учнів стає вступне слово вчителя (змістовне, емоційне та яскраве) про задум композитора, історичні факти, цікаві елементи, особливості стилю, жанру, змісту тощо. Але воно має бути обов'язково коротким, щоб не стомлювати увагу дітей, не відволікати їх від музики, яку вони прослуховують. За таких умов сприйняття музики стає більш зрозумілим, чітким та емоційним, викликає до неї певний інтерес.

Одним із методів розвитку вміння молодших школярів сприймати музику можуть стати певні прийоми навчання. Наприклад, демонстрація учителем за допомогою мультимедіа дещо зміненого (темп, ритм, тембр) відомого музичного твору (наприклад, В. Косенка «Пасторальна», В. Сокальського «Пташка» тощо) поглиблює уявлення учнів про виражальність музики, розвиває спостережливість.

Для сприйняття більшої за обсягом музичної інформації дуже важливим є наявність в учнів розвиненої пам'яті. Коли музика добре запам'ятовується, робота на уроці стає більш продуктивною. Тому обов'язково треба приділяти увагу розвитку пам'яті учнів (одного з чинників інтересу до музики). Для цього науковці радять прослуховувати музичний твір не один раз, а з часом його повторювати. За браком часу можна рекомендувати слухати музичний твір додатково – коли учень входить (або виходить) до класної кімнати, малює свої враження у творчому завданні або з батьками вдома тощо.

Важливо навчити учнів висловлювати свої враження та почуття від музики. Звичайно, молодші школярі часто не знаходять потрібних слів, бо їхній словниковий запас ще дуже малий. Їм можуть допомогти запропоновані

на вибір декілька визначених слів, з яких вони обирають найбільш, на їх розуміння, суттєві слова.

У третьому класі розумові здібності учнів значно вищі, ніж в учнів 1 або 2 класів. У 3 класі інтерес до музики стає більш визначеним та стійким, хоча не зовсім ще сформованим. Учні бажають знати більше, можуть зосереджуватися вже 3-4 хвилини, розвивається довільна пам'ять, з'являється прагнення показати себе перед однокласниками. На цьому етапі навчання більш цікавим для них стає аналіз прослуханого твору, більшого значення набуває ритмічне та ладове відчуття.

Необхідно зазначити, що в музиці винятково важливу роль відіграє її інтонаційно-ритмічна сторона, яка виступає у нерозривній єдності з темпом, тембром, динамікою. Тому слід звернути увагу на особливі інтонації персонажів, складові музичної мови. Для більшого розуміння музичного твору важливо показати залежність образного змісту музики від характеру руху мелодії, темпу, динаміки, штрихів та підкреслити роль засобів музичної виразності у відображенні характерів музичних персонажів (наприклад, в опері К. Стеценка «Лисичка, Котик і Півник»). Бажано було б показати відповідну анімацію, необхідний фрагмент з балету, опери за допомогою мультимедійних технологій.

Інтерес до музики у молодших школярів викликає її ритмічна організація. О. Дем'янчук радить ритмічне чуття розвивати комплексно і вважає, що основними прийомами виховання ритмічного чуття у дітей є:

- визначення ритмічної тривалості;
- визначення учнями на слух ритмічних малюнків;
- відтворення ритмічних малюнків з музичних творів, пісень, що вивчаються у процесі занять (проплескування у долоні, простукування) під безпосереднім керівництвом учителя;
- ритмізація слів, фраз, речень, як – от: ба-ра-бан, по-ле-ті-ли тощо;
- пластичні вправи (найпростіші диригентські жести під музику із прискореннями й уповільненнями та деякі інші) [11, с. 38–41].

Із використанням мультимедійних технологій (прослуховування більшого за обсягом навчального музичного та наочного матеріалу) з'являється можливість «підвести учнів до специфіки музичного мистецтва, усвідомлення пісенності, танцювальності й маршовості музичних творів як найважливіших властивостей музики, що виростають з пісні, танцю й маршу і роблять музику близькою, доступною й зрозумілою людям».

Важливу роль у розумінні музики також відіграють знання з музичної грамоти, які допомагають збагачувати музично-слуховий досвід дітей, пояснюють зміст музичних творів, готують їх до засвоєння музичних явищ, систематизують музичні враження. Варто зазначити, що набуття знань музичної грамоти має йти разом з поступовим накопиченням музично-слухових вражень до їх узагальнення.

У дітей 4 класу, коли «розвиток інтересу здійснюється від зовнішнього до внутрішнього, від конкретного до абстрактного», з'являється стійкий інтерес до процесу пізнання. Вони починають краще запам'ятовувати музичний матеріал, можуть добре інсценізувати, складати дитячі пісні, музичні твори. Для продуктивної роботи учнів великого значення набуває опора на знання, які вони отримали раніше.

Беручи до уваги специфіку уроку музичного мистецтва, предметом особливої турботи стає питання виховання творчої самостійності та практичного застосування отриманих учнями знань, умінь і навичок. Тому цілком логічним нам видається виділення в структурі формування інтересу до музики креативного компонента, який орієнтує молодших школярів на творче самовираження й самовдосконалення, залучення до художньо-творчої самореалізації, які засновані на самостійності й активному ставленні до музики. Особливу роль в ефективному розвитку цього компонента відіграють музичні уявлення, які дозволяють учням закріпити в пам'яті конкретні музичні образи, відчутти їх характер і особливості засобів виразності. Музичні уявлення сприяють розвитку внутрішнього слуху учнів, що, в свою чергу, сприяє розвитку їх музичних здібностей. Своєрідним проявом розвитку

креативності молодших школярів виступають більш складні уявлення, які дозволяють їм за допомогою мультимедійних технологій відтворювати фрагменти мелодій, їх гармонічного супроводу, варіювати ритмічні або темброві характеристики музичних образів.

Науковці вважають, що креативним та активним у навчанні музики може бути той учень, який усвідомлено оперує предметом діяльності, що можливо за наявності певних знань, умінь та навичок. Уперше креативність молодшого школяра може виявитися у здатності виконати завдання вчителя щодо передачі характеру музики рухами рук, ніг, голови, мімікою, імпровізувати ритмічний супровід, складати свої музичні твори, інсценувати зміст музичного твору тощо. Учні, виконуючи таку роботу, починають розуміти, що музика їм близька і зрозуміла, вони можуть стати її творцями.

У практиці музичного навчання та виховання є прийоми, які допомагають формуванню творчого ставлення до музики. Вони засновані на безпосередньому своєрідному показі учнями того чи іншого музичного явища за допомогою нескладних рухів у просторі, а саме:

- звуковисотність – показ долонею напрям руху мелодії;
- ритм – проплескування (простукування) ритмічного рисунка;
- динаміка – розведення долонь у боки з посиленням звука й наближення їх з послабленням звука;
- лад (показ відмінностей між мажором і мінором мімікою) [12, с. 76].

Творче ставлення до музичного мистецтва треба підтримувати і формувати у молодших школярів постійно. Є багато творчих завдань, спрямованих на креативність учнів. Наприклад, діти із задоволенням підберуть мелодії до своїх дій, імен однокласників, зімітують звуки навколишнього середовища, складатимуть вільні звукові композиції з метою реалізації своїх ідей та прояву в такій формі особистісних думок та почуттів (тобто будуть експериментувати з джерелами звукоутворення). Цікавим творчим завданням для дітей стане створення музичних портретів своїх

однокласників. Така робота допомагає розвитку креативного ставлення до музичного твору, інтересу до мистецтва.

Визначення науковців указують, що виконання різних завдань на уроці музики сприяє формуванню у школярів яскравих емоційних вражень, уявлення про музичні жанри, а поступово й розвиток більш витонченого сприйняття. Для того, щоб учні краще зрозуміли основний зміст і характер творів, корисно спонукати їх самостійно визначати характер музики, пояснювати, що вона відтворює, порівнювати різні за характером музичні уривки й знаходити відмінності або схожість між ними, відповідність образу. У міру того, як учні набувають певного музичного досвіду, у них формуються вміння слухати й розуміти музику, до неї з'являється інтерес.

Однією з креативних та активних форм музичної діяльності молодших школярів на уроках музичного мистецтва є гра на дитячих інструментах. Метод організації учнів гри на шумових музичних інструментах: дзвониках, дерев'яних ложках, трикутниках, барабанах, металофонах, ксилофонах, гусях, які використовуються для супроводу пісень, створення власної музики допомагає формуванню у молодших школярів інтересу до музики. Для різноманітності тембрової палітри супроводу можна також використовувати не тільки названі інструменти, а й постукування олівцем по парті, плескання в долоні, клацання пальцями.

Науковці зазначають, що серед головних характеристик творчості молодшого школяра виділяються: імпровізаційність, несподіваність, відчуття зробленого відкриття [23, с. 37]. Гра на музичних інструментах передбачає складання ритмічного акомпанементу пісень, і творчі завдання визначаються в таких межах:

У 1 класі – імпровізувати ритмічний супровід до пісень, добирати пластичні й танцювальні рухи;

У другому – опанувати навичками вокальної імпровізації (можна використати караоке);

3 клас – закріпити навички інструментальної імпровізації та ансамблевої гри на шумових інструментах, вокальної імпровізації й основами двоголосного співу» (застосовуємо мультимедіа);

4-й – удосконалити різні види імпровізації (вокальної, інструментальної, ритмічної, пластичної тощо) із використанням мультимедійних технологій [49, с. 87].

Зацікавлення в учнів може викликати використання самостійно складеної мелодії для супроводу поетичного тексту; імпровізації знайомих мелодій, створення власних звукових мініатюр, окремих мелодій. Як зазначалося, таку роботу треба проводити вже з перших занять.

Креативному ставленню дітей до музики допоможе творчість у вигляді малюнків, зроблених після прослуханої музики (можна починати з малюнків до пісень, а згодом запропонувати дітям зробити малюнки, наприклад, до відеофільму М. Римського-Корсакова «Казка про царя Салтана», балетів Р. Щедріна «Горбоконик» і К. Данькевича «Лілея» тощо). Рекомендуємо також приділити увагу тематичним ребусам, кросвордам, квестам тощо.

Зазначимо, що найбільше учні виявляють творчу активність тоді, коли виконують завдання разом. Тому треба передбачити включення їх насамперед у групові та колективні форми роботи.

Зауважимо, що навчальний матеріал учні засвоюють в основному на уроках музики, тому варто дати можливість учневі виявити себе в різних видах музичної діяльності, якими він у домашніх умовах цілеспрямовано не займається.

Отже, до структурних компонентів сформованості інтересу до музики належать: мотиваційний, емоційний, когнітивний та креативний компоненти. Зауважимо, врахування змістовного наповнення та функціонального значення означених компонентів забезпечує цілісність формування у молодших школярів інтересу до музики, дозволяє визначати умови її успішної реалізації.

Формування ж у молодших школярів інтересу до музики має такі етапи: орієнтаційний, організаційно-емоційний, діяльнісно-креативний, узагальнювальний. Тому вчителю необхідно:

- вилучати монотонність, враховувати зміну діяльності молодших школярів за її напрямом: впізнавання, відтворення, використання набутих знань;

- орієнтуватися на розвиток розумових здібностей учнів: спостережливості, порівняння, аналогій, виділення головного, узагальнення;

- приділяти увагу розвитку психофізіологічних чинників;

- враховувати індивідуальні особливості молодшого школяра;

- надавати на кожному уроці нову музичну інформацію;

- закріплювати, повторювати та перевіряти її засвоєння.

Вкрай необхідним є і дотримання таких педагогічних умов формування у молодших школярів інтересу до музики, а саме:

- цілеспрямоване розширення музично-естетичного досвіду сприймання й усвідомлення музичного матеріалу засобами мультимедіа;

- забезпечення реалізації потенціалу мультимедійних технологій;

- послідовність викладання навчального матеріалу; опора на життєвий та музичний досвід учнів;

- концентрація педагогічних зусиль на індивідуально-групових формах та варіативних методах навчання;

- спрямування навчально-виховного процесу на інтереси, музичні уподобання, потенційні можливості та індивідуальні потреби кожного учня в атмосфері творчості та співробітництва;

- розвиток мотивації молодших школярів до музичної діяльності;

- організація тісного взаємозв'язку між засвоєнням знань та практичним їх застосуванням з поступовим переходом в особистісне надбання учнів;

- залучення учнів до активно-пізнавального ставлення до музики;

- організація практичної діяльності учнів на кожному етапі уроку.

Висновки до першого розділу

Аналіз наукової літератури свідчить, що інтерес до музичного мистецтва науковці трактують як складний комплекс психологічних властивостей та процесів, як естетичну категорію та духовну домінанту особистості. Для молодших школярів він постає основою духовного розвитку, формування світогляду та ціннісних орієнтацій. Інтерес до музичного мистецтва для дитини цього віку має свої особливості, оскільки пов'язаний із психофізіологічним аспектом.

Показником стійкого інтересу учнів є створення художніх звуко-інтонаційних образів та виявлення особистісного емоційно-естетичного, активного ставлення до музичного мистецтва.

У результаті дослідження ми з'ясували, що ефективним шляхом підготовки майбутніх фахівців до діяльності в означеному напрямі є розробка та застосування дидактичних методів навчання. Вони передбачають:

- підготовку психологічного настрою у вигляді позитивного емоційного ставлення до музичного мистецтва;
- забезпечення необхідними попередніми знаннями та вміннями;
- застосування допоміжних навчально-технічних засобів навчання (мультимедіа);
- залучення учнів до активної творчої діяльності.

Необхідною передумовою формування у молодших школярів інтересу до музичного мистецтва є врахування об'єктивних і суб'єктивних факторів. До об'єктивних відносять: навчальне середовище, музичне оточення, навчання поза школою, інтерес однокласників до певної музичного стилю і напряму, ставлення до музичних уподобань у сім'ї, професійна підготовка вчителя. Суб'єктивними є психо-фізіологічний стан, готовність до сприйняття творів музичного мистецтва, темперамент, виховання, характер, музичний слух, попередні музично-естетичні знання і досвід.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОГО ІНТЕРЕСУ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

2.1 Педагогічні умови та етапи підготовки майбутніх фахівців до формування музичного інтересу у дітей молодшого шкільного віку

Формування у майбутніх учителів музичного мистецтва позитивного ставлення до розвитку музичного інтересу у молодших школярів потрібно розглядати під науковим кутом зору. Це вимагає розроблення та впровадження відповідної технології до процесу професійної підготовки студентів музично-педагогічного ЗВО. У сучасній педагогічній науці та практиці педагогічна технологія розглядається як науково структурований педагогічний процес, який передбачає застосування педагогічних дій, які націлені на успіх (В. Лозова, О. Пехота, М. Поленова та інші).

Науково й практично обґрунтована педагогічна технологія характеризується:

- розділенням процесу навчання на взаємопов'язані етапи;
- чітким науковим проектуванням і поетапним виконанням дій, які спрямовані на досягнення бажаного результату;
- однозначністю виконання включених у технологію процедур та операцій, які є адекватними відповідно поставленій меті;
- задовольняє вимогам концептуальності, системності, керованості, ефективності, відтворюваності;
- основою педагогічної технології є інваріант: мета – засоби – умови – результат [45, с. 69].

Керуючись цими положеннями, розглянемо процес підготовки майбутніх фахівців до формування музичного інтересу у молодших школярів. Тактичні (проміжні) цілі визначаються на кожному етапі

технології. Концептуальну основу становлять сучасні методологічні підходи – системний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний, ресурсний і контекстний. Виходячи з логіки й особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців цієї галузі й ураховуючи зміст структурних компонентів готовності до педагогічної діяльності, виділимо такі етапи технології: організаційно-моделювальний, професійно-мотиваційний, когнітивно-процесуальний, досвідно-праксіологічний, рефлексивно-корегувальний [44, с. 119].

Обґрунтуємо доцільність виокремлення вказаних етапів.

Організаційно-моделювальний етап передбачає поглиблення професійної компетентності майбутніх фахівців до формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів. До цього етапу входить розробка стратегій роботи зі студентами та відбір навчально-методичного інструментарію (форм, методів, засобів). Л. Заря виділяє спеціальні компетенції, якими також має володіти і вчитель музичного мистецтва:

- знання основних понять, термінів і фактів, які пов'язані із проблемою формування пізнавального інтересу молодших школярів (зокрема, інтересом до музичного мистецтва);
- проектування власної навчально-пізнавальної діяльності;
- знання технології музичного навчання дітей молодшого шкільного віку [17, с. 155].

Для успішного здійснення технології майбутній учитель музичного мистецтва має впроваджувати такі педагогічні умови, як:

- проектувальні: постановка мети і її досягнення – формувати стійкий інтерес до музичного мистецтва в учнів; планування – визначати логіку й послідовність на всіх етапах творчо-педагогічної роботи;
- конструктивні: застосування інструментарію, підбір найбільш ефективних форм, методів і засобів для роботи з молодшими школярами; раціональне

поєднання різноманітних методів і засобів організації спільної діяльності, що спрямовані на реалізацію поставлених цілей і завдань;

- дослідницькі: висувати наукові припущення, використовувати різноманітні методи педагогічної діагностики;
- рефлексивні: аналізувати результати підготовки, оцінювати за цими результатами рівень сформованості знань і вмінь учнів; виявляти причини утруднень, що виникли у процесі;
- організаторські: визначати характер та особливості потреб класу та окремих учнів, підтримувати й формувати позитивне ставлення до такої роботи, акцентуючи увагу класу на її важливості; підтримувати й розвивати прагнення до самопізнання, саморозвитку, самовдосконалення;
- контрольні-корекційні: контролювати, аналізувати й оцінювати власну діяльність щодо формування інтересу до музичного мистецтва в учнів; на основі самоаналізу своєчасно здійснювати корекцію щодо виявлених проблем, реалізовувати заплановані цілі й завдання;
- комунікативні: встановлювати педагогічно доцільні взаємовідносини із класом; діагностувати музичні здібності учнів і враховувати їх у процесі реалізації; створювати у класі доброзичливу і творчо сприятливу атмосферу;
- гностичні: добирати, обробляти й адаптувати сучасну інформацію, впроваджувати ІКТ тощо [39, с. 120].

Реалізація зазначеної педагогічної технології вимагає і розробки стратегій роботи зі студентами – майбутніми вчителями музичного мистецтва. Це передбачає відбір навчально-методичного інструментарію для здійснення відповідної підготовки фахівців. Зазначимо, що під означеною стратегією ми розуміємо як комплекс підготовчих, плануючих, реалізуючих і контрольних-оцінних дій. Вони є цілеспрямовано організованими і використовуються для розв'язання поставлених завдань [25, с. 81].

Професійно-мотиваційний етап технології передбачає формування педагогічної спрямованості на формування інтересу до музичного мистецтва

у молодших школярів. Це є першим музичним досвідом дітей і впливає із активного позитивного ставлення до музичного мистецтва, інтересом до нього. Прагненням майбутніх учителів до вдосконалення власної підготовки та педагогічної майстерності у цьому напрямі також передбачає застосування певних стимулів. Вони є передумовою для успішної реалізації поставлених завдань, оскільки будь-яка діяльність ґрунтується на позитивній мотивації задовго до її здійснення [52, с. 214].

Виокремлення професійно-мотиваційного етапу, на нашу думку, обґрунтовано тим, що від характеру мотивації значною мірою залежать як навчальна активність особистості, так і її успішність у здійсненні власної діяльності та діяльності з навчання учнів.

Мета професійно-мотиваційного етапу може бути досягнута шляхом:

- усвідомлення формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів. Мова йде про важливість такого інтересу не лише для їх подальшої музичної освіти, а й для естетичного й етичного виховання, для становлення, формування дитячої емоційної сфери, ціннісних орієнтацій;
- пояснення майбутнім учителям цілей підготовки до формування стійкого інтересу до музичного мистецтва і необхідності чіткої постановки конкретних завдань щодо оволодіння методиками;
- розвитку професійного інтересу майбутніх фахівців до роботи у такому напрямі;
- застосування системи стимулів для розвитку позитивної мотивації щодо підготовки студентів. Як зазначає В. Лозова, пізнавальні потреби, позитивна мотивація навчання ніколи не виникають самі по собі: їх треба цілеспрямовано формувати і стимулювати зовнішніми умовами й обставинами [58, с. 80]. Звідси, в умовах ЗВО варто стимулювати дії студентів паралельно з постановки цілей і завданнями.

Під педагогічним стимулюванням (від лат. *stimulo* – збуджую, заохочую) розуміють спонукання до активної навчальної діяльності, що ґрунтується на виробленні правильних мотивів навчання [13, с. 117].

Дослідники цієї проблеми обґрунтовують велику кількість різноманітних стимулів, які спрямовані на активізацію навчально-пізнавальної діяльності, як-от:

- стимули довіри, інтересу, пріоритету, важливості, професії, відповідальності, труднощів (В. Вергасов);
- стимули, які пов'язані зі змістом навчального матеріалу; із організацією та характером перебігу навчальної діяльності; зі стосунками між педагогом і студентом (Г. Щукіна) та ін.

Особливий інтерес для нашого дослідження має група методів стимулювання й мотивації, яку пропонує І. Подласий: це методи емоційного стимулювання й розвитку пізнавального інтересу та методи стимулювання й мотивації обов'язку, відповідальності [63, с. 400]. Водночас учений зазначає, що всі методи навчання відіграють стимулюючу роль: кожен з них має не тільки інформаційний, але й мотиваційний вплив. Тому для формування позитивних мотивів професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва слід використовувати весь арсенал навчальних методів.

Педагоги-теоретики висвітлюють різні умови організації навчальної діяльності, що впливають на розвиток внутрішнього мотиваційного потенціалу особистості. У межах нашого дослідження виокремлюємо стимули, спрямовані на формування та розвиток позитивних мотивів діяльності у ракурсі формування інтересу до музичного мистецтва в учнів молодших класів:

- надання майбутньому вчителю свободи дидактичного вибору завдань різного рівня самостійності, їх типів, змісту, форми, способу виконання в контексті розвитку та формування музичного інтересу молодших школярів;
- спонукання до самоконтролю (поступове зняття зовнішнього контролю у навчальній діяльності, довіра до пізнавальних можливостей студентів, визнання гідності особистості тощо);

- створення у ЗВО атмосфери творчого пошуку у майбутній педагогічній діяльності, аналіз проблемних ситуацій, застосування завдань пошукового, професійно орієнтованого характеру для формування і розвитку професійної майстерності; проектування діяльності з урахуванням розв'язаних задач, забезпечення позитивної психологічної атмосфери в організації спільної діяльності викладачів і студентів;

- індивідуалізація навчальної роботи студента (урахування індивідуальних можливостей та прагнень, визнання успіхів, досягнень, бажань самовдосконалюватися і домагатися визнання);

- особистість викладача ЗВО має бути потужним стимулом для підвищення ефективності підготовки майбутніх фахівців (захопленість педагогічною діяльністю, високий професіоналізм, упевненість у власних силах, висока самоповага, демократичний стиль спілкування);

- використання організаційних форм навчання, які є наближеними до реальної професійної діяльності (мотиваційні та процесуальні тренінги, ділові, рольові ігри, технологія контекстного навчання тощо);

- надання диференційованої педагогічної підтримки студентам.

Педагогічне стимулювання сприяє формуванню активно позитивного ставлення студентів до навчання, а відповідно, і до формування ними позитивного ставлення до музичного мистецтва у вихованців. Позитивно впливає на підвищення пізнавальної активності майбутніх фахівців, полегшує процес учіння, включення в пошукову діяльність, дозволяючи швидко й оперативно виконувати різнорівневі завдання, виявляти високий рівень сформованості вмінь, пізнавальних та емоційно-вольових якостей тощо. Слід зауважити, що з огляду на контекстний та ресурсний підходи задля розвитку позитивної мотивації, формування компетентності, корисних особистісних якостей, які впливають на успішність діяльності з формування інтересу до музики в учнів початкової школи, доцільним є використання методів імітаційної технології навчання, мета якої полягає у формуванні у

студентів ціннісних орієнтацій, ставлень, культури спілкування, мислення, методів діяльності (планування, прогноз, аналіз, рефлексія), певних вольових зусиль шляхом застосування в навчальному процесі відносин та умов реального життя.

Когнітивно-процесуальний етап технології передбачає оволодіння майбутніми вчителями спеціальними знаннями, вміннями, особистісними якостями, без яких неможливе успішне формування інтересу до музичного мистецтва в учнів.

Зазначимо, що набуття студентами необхідних знань, умінь і навичок такої роботи відбувається в різних формах навчально-виховного процесу: на лекціях, практичних, семінарських заняттях з психолого-педагогічних, методичних дисциплін, під час застосування методів проектного навчання на заняттях з фахових дисциплін, у різноманітних формах позааудиторної роботи. Зокрема в контексті такої діяльності доцільним є використання методу проектів та інтерактивних навчальних технологій.

Важливим на нашу думку є і залучення студентів до різних видів практичної навчальної діяльності з обранням певної стратегії формування інтересу до музики в учнів молодших класів. Погоджуємося з С. Сисоевою, яка відзначає, що серед усіх форм навчальної діяльності у вищій школі групові за своїм змістом і структурою найближчі до майбутньої професійної діяльності студентів ЗВО, що надає цим формам професійного значення як фактору формування й розвитку професійних якостей особистості [52, с. 260]. Використання групових форм навчально-пізнавальної діяльності студентів сприяє педагогічній доцільності організації відповідної підготовки та передбачає конструктивне співробітництво студентів із метою їхнього перетворення в активних суб'єктів власного учіння, оскільки саме за таких умов особистість є вільною у виборі, прийнятті рішень, прагне до проявів самостійності, ініціативності, відповідальності, до саморозвитку, що їй притаманні як потенційні (В. Лозова, К. Роджерс, О. Ярошенко).

Таким чином, під час реалізації когнітивно-процесуального аспекту технології відповідної підготовки передусім забезпечуються теоретичний, практичний та особистісний компоненти готовності майбутніх фахівців.

Дослідно-праксіологічний етап передбачає набуття майбутніми вчителями досвіду організації такої роботи під час педагогічних практик. Зазначимо, що педагогічна практика – це важливий складник професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, як організаційна форма, що пов'язує його навчання з майбутньою професійною діяльністю, забезпечуючи успішність підготовки студентів до роботи вчителя через поєднання теоретичної підготовки з практичною діяльністю [25, с. 222].

Аналіз наукової літератури дає підстави зробити висновок про багатofункціональність педагогічної практики та виокремити в її провідні функції: навчальну, виховну, розвивальну, діагностичну, адаптаційну. Всі функції педагогічної практики, що здійснюється в процесі професійної підготовки фахівців, підпорядковуються загальній меті: підвищенню ефективності формування готовності майбутніх вчителів музичного мистецтва, що й зумовило виокремлення дослідно-праксіологічного етапу відповідної підготовки.

Окрім того, зазначимо, що формування у студентів власного досвіду роботи з учнями під час педагогічних практик сприяє усвідомленню ними важливості такої роботи, напрацюванню власних прийомів та методів формування інтересу до музики в учнів початково школи, розуміння факторів, які ускладнюють і навпаки стимулюють цей процес.

Таким чином, на дослідно-праксіологічному етапі технології відповідної підготовки виявляються широкі можливості для оволодіння студентами такими важливими професійними вміннями, як добирати або створювати індивідуально-прийнятну методику формування інтересу до музичного мистецтва в учнів початкової школи, що дозволяє:

- розробляти та впроваджувати в освітній процес оптимальні форми, методи, спеціальні засоби і прийоми для стимулювання пізнавального інтересу учнів, сприяння розвитку їх особистості;
- продумувати методичні аспекти реалізації такої діяльності.

Особливої уваги потребує навчання студентів-практикантів надавати педагогічну підтримку молодшим школярам під час уроків музичного мистецтва, стимулювання звернення до музичного мистецтва у поза навчальний час, активізація вокальної і музично-рухової діяльності.

Слід підкреслити, що знання студентом власних навчальних можливостей і вміння їх використовувати під час педагогічної практики та формування на цій основі чітких вимог до себе як майбутнього вчителя, який орієнтується на формування стійкого інтересу учнів до музичного мистецтва має велике значення, оскільки сприяє визначенню кожним студентом своїх власних цілей педагогічної діяльності означеного виду, потребує постійного аналізу, осмислення, експертизи власних дій і станів, оцінки та корекції отриманих результатів, що й зумовлює виокремлення рефлексивно-коригувального етапу технології відповідної підготовки.

На рефлексивно-коригувальному етапі технології здійснюється корекція змісту, форм і методів відповідної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що однією з важливих передумов підвищення ефективності процесу формування досвіду професійної діяльності є стимулювання рефлексивного ставлення до результатів набутого досвіду.

Педагогічна рефлексія включає обмін рефлексивним досвідом викладача та студента. Вона передбачає погодження протилежних точок зору в суперечливих ситуаціях, пошук джерела нового знання, яке необхідне для вирішення ситуації. Рефлексія допомагає розкрити статусно-рольові («Я-реальний», «Я-ідеальний») і професійно-особистісні якості, допомагає майбутньому вчителю подивитися на свою працю з позиції іншої людини,

визначити ставлення особистості до себе як до суб'єкта професійної діяльності для безперервного самопроєктування й саморозвитку. Тому в процесі професійної підготовки студентів принципової значущості набуває їхнє залучення до рефлексивного осмислення й аналізу педагогічної діяльності в межах означеного виду [42, с. 123].

Педагогічна рефлексія вимагає здатності порівнювати, зіставляти власне бачення себе з оцінками інших учасників взаємодії. Вона потребує розвиненої самосвідомості – оцінки людиною свого світогляду, ціннісних орієнтацій, потреб, цілей, інтересів, мотивів професійної діяльності, цілісної оцінки своїх професійних можливостей. Відповідно, це накладає відбиток на формуванні лінії поведінки та індивідуального стилю діяльності.

Ми можемо стверджувати, що здатність майбутнього фахівця до адекватної самооцінки, самопізнання, самоспостереження, самоаналізу професійної діяльності позначається на його готовності до формування інтересу до музичного мистецтва в учнів молодших класів, оскільки:

- адекватна самооцінка характеризується гнучкістю, відсутністю категоричності, толерантністю, здатністю враховувати думки інших, їхні інтереси, оцінювати отриману інформацію з позицій оточення, проводити постійний «зворотний зв'язок», корекцію результатів власної діяльності, що позитивно впливає на її результати. Вона виявляється в усвідомленні відповідальності, власної значущості, розвитку саморегуляції (управління своїми емоціями, реакціями, поведінкою) – тобто є стимулом для особистісного зростання, джерелом нових імпульсів для самовиховання й саморозвитку особистості;
- здатність до рефлексії дає можливість виявити свої здібності, порівняти себе з «ідеалом» і провести самоаналіз. Причому, аналізуються не тільки внутрішні переживання, які є наслідками дій або вчинків, але й кінцеві результати діяльності, що порівнюються з наміченими цілями, виявляються розбіжності та їх причини, проєктуються нові перспективи і завдання. Глибокий та ефективний самоаналіз, здійснений на основі

самопорівняння, допомагає особистості подолати суперечності між уявленнями про сформованість у неї професійно важливих умінь, особистісних якостей і наявними вміннями, якостями та є передумовою самооцінки й самопізнання, що стимулюють майбутнього вчителя до самовдосконалення.

Зазначимо, що створення необхідних педагогічних умов для підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва є важливим фактором для педагогічної рефлексії. Ми визначили зовнішні:

- наявність у системі педагогічної освіти змісту навчання щодо теорії й практики формування інтересу до музичного мистецтва в учнів;
- науково-методичне забезпечення навчального процесу педагогічної освіти щодо стимулювання пізнавального інтересу учнів;
- організація практичного виконання майбутніми вчителями мистецьких проєктів і заходів, які стимулюють інтерес молодших школярів до музичного мистецтва;
- узагальнення і поширення кращого педагогічного досвіду в умовах ЗВО [41, с. 18].

... і внутрішні умови:

- усвідомлення важливості формування інтересу до музичного мистецтва;
- наявність мотивації і потреби в інноваційних змінах власної педагогічної діяльності у майбутніх педагогів;
- цінування вчителем творчої складової особистості учня;
- бажання майбутніх фахівців працювати в означеному напрямку [41, с. 19].

Таким чином, технологія підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів передбачає забезпечення всіх структурних компонентів готовності до педагогічної діяльності і створення педагогічних умов для її успішної реалізації.

2.2 Впровадження інтерактивних форм і методів навчання у процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування музичного інтересу у молодших школярів

У рамках виділеного нами когнітивно-процесуального етапу професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва важливим є застосування інтерактивних форм та методів навчання.

За визначенням педагогічного словника, інтерактивне навчання – це навчання, яке побудоване на взаємодії того, хто навчається, з навчальним середовищем, яке є сферою досвіду, що засвоюється [10, с. 286]. Українські дидакти О. Пометун та Л. Пироженко зазначають, що «суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де учень і педагог є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання» [56, с. 12]. М. Кларін визначає інтерактивне навчання як переклад англomовного терміну «interactive learning», який означає навчання (стихійне або спеціально організоване), засноване на взаємодії, та навчання, побудоване на взаємодії [22, с. 28]. В. Пилипчук визначає його як навчання, яке спрямоване на активізацію пізнавальної діяльності за допомогою організації спілкування між собою, студентів з викладачем, між групами, що націлене на розв'язання спільної навчальної проблеми [55, с. 157].

Дослідник В. Монахов тлумачить інтерактивне навчання як навчання у режимі діалогу, під час якого відбувається взаємодія учасників педагогічного процесу з метою взаєморозуміння, спільного вирішення навчальних завдань, розвитку особистісних якостей учасників. На його думку, інтерактивні методи навчання передбачають фронтальну роботу та роботу малими групами [56, с. 27].

Інтерактивне навчання – це навчання, яке є заглибленим у процес спілкування. Для підвищення ефективності процесу навчання необхідна наявність трьох компонентів спілкування, а саме: комунікативного

компоненту (передача та збереження вербальної і невербальної інформації), інтерактивного (організація взаємодії в спільній діяльності) та перцептивного (сприйняття та розуміння людини людиною) [39, с. 157].

Таким чином, сутність інтерактивного навчання полягає у взаємонавчанні, груповій формі організації освітнього процесу із реалізацією активних групових методів навчання для вирішення дидактичних завдань. Це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність [20, с. 48].

Призначення інтерактивного навчання полягає у тому, щоб передати знання та усвідомити цінність інших людей. Інтерактивна взаємодія виключає як домінування одного учасника навчального процесу над іншим, так і однієї думки над іншою. Під час інтерактивного навчання студенти вчаться бути демократичними, небайдушними один до одного та інших людей, самостійно приймати рішення, конструктивно мислити. Саме інтерактивні види діяльності дають змогу створювати навчальне середовище, в якому теорія і практика засвоюються одночасно, що надає змогу студентам розвивати творчі здібності, формувати критичне мислення, реалізовувати індивідуальні можливості.

При інтерактивному навчанні в освітньому процесі змінюються наголоси на позиції студента і викладача. Викладач виступає у ролі організатора, лідера групи, де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Інтерактивне навчання сприяє активізації навчально-пізнавального процесу, формуванню глибокої внутрішньої мотивації, надає можливості для інтелектуального та творчого розвитку, вияву ініціативи, розвиває комунікативні вміння студентів.

Сучасна педагогіка у галузі музичного навчання має цілий арсенал інтерактивних підходів, серед яких можна виділити наступні:

- творчі завдання, робота в малих групах, дидактичні ігри (рольові, ділові, освітні, ігри-імітації);
- використання суспільних ресурсів (запрошення відомого артиста, фахівця, екскурсії);
- соціальні проекти та інші позааудиторні методи навчання (концерти, конкурси, відеозйомки, статті у пресі);
- вивчення і закріплення нового музичного матеріалу шляхом роботи з наочними матеріалами, відео- та аудіо, мозаїка;
- обговорення складних мистецьких питань і проблем («Займи позицію (шкала думок)»), проектна техніка, «Один - удвох - усі разом») тощо.

Розглядаючи особливості використання інтерактивних методів в контексті професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва, відзначимо їх відмінну рису від традиційних. Це принципово нова роль викладача, яка змінюється від транслятора знань до консультанта, співучасника процесу. Його головним завданням стає педагогічне направлення і допомога процесу обміну інформацією, яка стосується:

- виявлення різноманітних точок зору;
- звернення до особистого досвіду;
- підтримка творчої активності;
- поєднання теорії і практики;
- взаємозбагачення досвіду;
- заохочення творчості [39, с. 156].

Зауважимо, що використання будь-яких інтерактивних методів має свій алгоритм. Так, першим етапом використання інтерактивних методів або технологій є мотивація навчальної діяльності. Його мета – сфокусувати увагу на проблемі та викликати інтерес до обговорюваної теми, забезпечити

розуміння студентами змісту їхньої діяльності, тобто того, чого вони мають досягти у процесі спільної діяльності, чого від них чекає викладач.

Наступним етапом є інструктування викладачем щодо правил проведення інтерактивної вправи, завдань, які необхідно вирішити та ін. Бажано домовитись про правила поведінки і стратегію дій, оскільки інтерактивні технології передбачають об'єднання студентів у групи. В умовах ЗВО це яскраво простежується у роботі хорového класу, вокального та інструментального ансамблю. Деякі педагоги пропонують здійснювати об'єднання студентів на принципі добровільності, але недоліком цього підходу є формування груп не рівних по підготовці і витрата часу на можливе «з'ясування стосунків».

Після інструктування і визначення «ролей» здійснюється взаємодія учасників навчального процесу. І рефлексія тут постає завершальним етапом. О. Пометун наголошує, що результатів інтерактивного навчання можна досягти лише за умови проведення рефлексії як завершення будь-якої інтерактивної технології [56, с. 22].

Рефлексія діяльності надає можливість осмислення способів і прийомів роботи, пошук найбільш раціональних. Застосування цього виду рефлексії в кінці концертного виступу, музичного семінару або лекції дає можливість оцінити активність кожного студента на різних етапах навчального процесу (наприклад, використовуючи прийом «сходи успіху»). Ефективність вирішення поставленої навчальної задачі (проблемної ситуації) можна оформити у вигляді графічного організатора «риб'яча кістка».

Рефлексія змісту музичного навчального матеріалу використовується для виявлення рівня усвідомлення змісту пройденого. Є ефективними прийом незакінченого речення, тези, підбір афоризму, рефлексія досягнення мети із використанням «дерева цілей», оцінки «прирощення» знань та досягнення цілей (висловлювання «Я не знав ...» – «Тепер я знаю ...»). Також широке застосування отримав відомий «прийом Сінквейна», який допомагає

з'ясувати ставлення до досліджуваної проблеми, об'єднати старе знання і осмислити нове.

Щоби показати студентам, як вони працювали в групі, який рівень їх комунікації, - аналізується не лише результат, але й процес роботи. Рефлексивна контрольна-оціночна діяльність при організації колективно-навчальної діяльності в групі передбачає включення кожного студента у взаємоконтроль і взаємооцінку. Наприклад, можна використовувати оціночні карти, мета яких – навчити адекватно оцінювати себе та інших.

Ефективність застосування інтерактивних методів навчання залежить і від готовності студентів включитись у процес комунікації, прагнення досягти успіху відчувати свої музичні здібності [56, с. 44]. Тому особливо важливим є створення сприятливої психологічної атмосфери в групі.

Для встановлення і підтримки контакту можна запропонувати вправу з умовною назвою «Комплімент» (назва відбиває суть висловів студентів – це вербальне вираження позитивних емоцій по відношенню до партнера). Дана вправа допомагає досягненню стану готовності до спілкування; сприяє встановленню сприятливого психологічного клімату для подальшої комунікації; впливає на зміну самопочуття, поведінкових установок.

Допомагають створенню необхідної аури вибір епіграфу до заняття, незвичне привітання тощо.

Інколи у процесі обговорення певних мистецьких проблем студенти міняються місцями, переміщуються по аудиторії. Це робить атмосферу невимушеною, розімкнутою, тому важливо організувати простір для інтерактивної діяльності студентів. У залежності від діяльності студентів під час музичних занять столи і стільці можна розмістити у вигляді букви «П», «Прямокутника», «Кола», «Дискусійного клубу».

У контексті забезпечення професійної готовності майбутніх учителів музичного мистецтва вкрай важливо використовувати інтерактивні методи і технології. З метою підготовки до формування музичного інтересу у дітей молодшого шкільного віку на заняттях з музичних дисциплін ми застосували

для студентів такі інтерактивні методи, як *робота в парах*. Парна робота вимагає обміну думками і дозволяє швидко виконати вправи, які в звичайних умовах є часомісткими або неможливими. Так, студенти можуть обговорювати певний прийом роботи над вокально-хоровим або інструментальним твором на заняттях з музичних дисциплін, обирають для молодших класів репертуар для слухання (із достатньо рельєфними жанровими ознаками, завершеною побудовою, цікавим образно-емоційним змістом). Потім вони формують до нього запитання («Тобі сподобався музичний твір?»; «Що тобі сподобалося у музиці: мелодія, ритм, гармонія; динаміка, особливості тембрового звучання музичних інструментів?»; «Який основний характер твору, про що розповідає музика?»; «Яка жанрова основа твору (пісенна, танцювальна, маршова, поєднання різних жанрів)?»; «Які почуття викликав цей музичний твір?»; «Який твір з такою ознакою ви вивчали раніше?»; «Які види мистецтв поєднує балет, опера?» тощо).

У рамках проведення педагогічного експерименту ми запропонували студентам підібрати для учнів творчі завдання для закріплення отриманих знань. Студентам були запропоновані такі варіанти творчих завдань:

- придумати супровід, скласти мелодію на заданий ритмізований зразок та розкладений на склади віршований текст з «Читанки» (набуття досвіду створення художніх образів);

- імпровізувати ритм і мелодію до відомих українських народних пісень: «Добрий вечір тобі», «Ой у лісі калина», «Ой на горі та й жінці жнуть»;

- дібрати музику до репродукцій картин, наприклад К. Моне «Схід сонця», І. Айвазовського «Дев'ятий вал», Ф. Решетнікова «Знову двійка», І. Шишкіна «Ранок у сосновому лісі»;

- створювати казки, вірші, малюнки за музичними враженнями: М. Лисенко уривки з опери «Тарас Бульба»; К. Стеценко «Вечірня пісня»;

- добирати музичні інструменти і створити метричні супроводи до українських пісень і танців: «Женчичок – брэнчичок», «Ой, на горі мак», «А ми просо сіяли».

Робота в трійках є ускладненою парною роботою. Таким способом найкраще проводити обговорення, обмінюватися думками, підбивати підсумки чи навпаки, аналізувати протилежні думки. У трійках ми обговорюємо і презентуємо ті типи наочності, які можна використати при прослуховуванні дітьми таких музичних творів, як К. Данькевича «Метелиця», Т. Шутенко «Вальс сніжинок», М. Лисенка «А вже весна» з опери «Зима і весна», Г. Сасько «Весняний дощик» тощо.

$2+2=4$. Дві пари окремо працюють над вправою протягом певного часу (2-3 хвилини), обов'язково доходять до спільного рішення, потім об'єднуються і діляться набутиим. Як і в парах, необхідним є консенсус. Після цього можна або об'єднати четвірки у вісімки, або перейти до групового обговорення. За допомогою цього інтерактивного методу ми визначали основні фактори, які заважають або навпаки стимулюють інтерес учнів до музичного мистецтва.

У роботі в малих групах важливим є розподіл ролей: «спікер» – керівник групи (слідкує за регламентом під час обговорення, зачитує завдання, визначає доповідача, заохочує групу до роботи), «секретар» (веде записи результатів роботи, допомагає при підведенні підсумків та їх виголошенні), «посередник» (стежить за часом, заохочує групу до роботи), «доповідач» (чітко висловлює думку групи, доповідає про результати роботи групи). Використовуючи цей метод ми запропонувати студентам скласти план конспект уроку «Музика не знає кордонів» для учнів 4-го класу для їх ознайомлення з музикою різних народів (при підготовці уроку обов'язковою умовою було використання «Колискової» з опери «Поргі та Бесс» Д. Гершвіна, гопаку з балету «Гаяне» А. Хачатуряна, «Чардаш» З. Кодая, «Симфонія соль мінор» В.-А. Моцарта – уривок).

У методі «акваріум» одна мікрогрупа працює окремо, у центрі аудиторії. Після обговорення вона викладає результат, а решта слухає, не втручаючись. Після цього решта студентів обговорюють виступ групи. За допомогою цього інтерактивного методу можна опрацьовували загальні питання важливості музичного виховання для становлення особистості молодшого школяра.

До фронтальних методів належать:

1. *Велике коло.* Студенти сидять по колу і по черзі висловлюють свої думки з приводу певного питання. Таким чином ми з'ясовували змістовну сутність поняття «інтерес до музики». Викладач занотовував думки і робив узагальнення.

2. *Мікрофон* – це різновид великого кола. Студенти швидко по черзі висловлюються з приводу проблеми і передають один одному уявний «мікрофон». За допомогою цього методу ми висловлювались стосовно проблеми використання караоке на уроках музичного мистецтва у молодших класах і важливість інсценізації музичних творів.

3. *Незакінчені речення.* Учасники продовжують речення «я зрозумів, що...» (або будь-яке інше запропоноване викладачем). Запропоноване речення можна використати для обговорення підсумків навчального заняття.

4. *Мозковий штурм.* Загальновідома технологія, суть якої полягає в тому, що всі студенти по черзі висловлюють абсолютно всі, навіть алогічні думки з приводу певного питання.

5. *Аналіз дилеми (проблеми).* Студенти обговорюють певну дилему (простіше) чи проблему (складніше, бо поліваріантно). Наприклад, ми обговорювали проблему «Що я можу зробити під час проходження навчальної практики для формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів».

Одним із ефективних способів активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів за допомогою інтерактивних методів є використання елементів *ігрової діяльності*. У такий спосіб студенти вчаться генерувати

ідеї: можна запропонувати висловити свої ідеї у таких іграх, як: «Гармонія», «Уявімо, що...» та інших. Якщо у грі «Гармонія» пропонується тільки підібрати певні доповнення до уроку музичного мистецтва, то «Уявімо, що...» вимагала від них використання усі знань з дисциплін музично-педагогічного циклу. Студенти створили проект для учнів молодших класів, який сприяє виникненню інтересу до музики композиторів Чернігівщини та творчістю чернігівських музичних колективів, які її виконують.

Разом із тим варто пам'ятати, що використання інтерактивних технологій та методів під час підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у ЗВО не має бути самоціллю. Потрібно постійно контролювати процес досягнення поставленої мети (вона має бути чітко сформульованою і легко контролюваною). У випадку невдачі необхідно переглядати стратегію і тактику роботи, шукати і виправляти недоліки.

Навчальне заняття не можна перевантажувати інтерактивною роботою. Оптимальним є застосування 1-2 методів на заняття. Його слід поєднувати з іншими методами роботи – самостійним пошуком, традиційними методами.

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

3.1 Констатувальний етап дослідження. Характеристика критеріїв, показників і рівнів

Обґрунтування критеріїв, показників і рівнів стану готовності майбутніх учителів музичного мистецтва в обраному проблемному ракурсі є важливим завданням нашого дослідження та обов'язковою частиною експериментальної роботи. На їхній основі складається оцінка умов, процесу й результату навчальної діяльності, що дозволяє зробити висновок про ступінь ефективності означеної підготовки.

Для розкриття змісту критеріїв і показників готовності майбутніх фахівців ми вважаємо за потрібне визначити сутність понять «критерій» і «показник».

У науці стан об'єкта дослідження вимірюється тими або іншими критеріями та показниками, що відображають його сутнісні характеристики. Прикладами критеріїв є: успішність, рівень знань тощо, а прикладами характеристик – час виконання завдань, кількість зроблених учнями помилок і правильно вирішених завдань [52, с. 287].

Задля оптимального вибору тих критеріїв, що найбільше відобразатимуть готовність майбутнього вчителя музичного мистецтва до формування інтересу до музики в учнів початкової школи ми проаналізували дослідження інших науковців. Так, О. Красовська називає компонентами готовності інтелектуально-пізнавальний, емоційно-мотиваційний, поведінково-вчинковий [26, с. 233].

Т. Дорошенко визначила важливими компонентами готовності майбутніх учителів музичного мистецтва: мотиваційний, операційний, інтелектуальний, емоційний і контрольно-оцінний [14, с. 140].

Як підсумок зазначимо, що в структурі готовності педагогів до професійної діяльності ключовими її компонентами є: професійно-

мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний і рефлексивно-оцінювальний у різному їхньому поєднанні.

Відповідно до зазначеного, у своєму дослідженні ми обрали структурними компонентами готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до формування інтересу до музичного мистецтва в учнів початкової школи наступні: мотиваційний, змістовий, діяльнісний та рефлексивний. У сукупності вони програмують ефективність професійної підготовки студентів до означеної діяльності. На думку С. Седашевої, що в процесі розробки критеріїв і показників оцінювання професійної підготовки майбутніх учителів необхідно враховувати вимоги, при яких:

а) критерії впорядковуються таким чином, щоб відображалася послідовність вирішення завдань дослідження та його перспективність;

б) критерії мають бути доступними та наочно переконливими [63, с. 18].

Як слушно зауважує В. Семиченко, на основі науково обґрунтованих критеріїв можна не тільки визначити рівень сформованості певного явища, а й прослідкувати динаміку процесу, що вивчається, краще зосередити увагу на окремих недоліках, а згодом окреслити своєрідну схему педагогічної роботи в конкретному напрямку [65, с. 154].

Звернувшись до довідникової літератури ми з'ясували, що критерій – це підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось, мірило [10, с. 288], а показником виступає: 1) свідчення, доказ, ознака чого-небудь; 2) наочні дані про результати якоїсь роботи, процесу); дані про досягнення чого-небудь; 3) явище або подія на підставі яких можна робити висновки про перебіг якого-небудь процесу; 4) кількісна характеристика властивостей процесу, виробу [40, с. 524].

Л. Хоменко зазначає, що показники – це якісні або кількісні характеристики сформованості кожної якості, властивості, ознак об'єкта, що вивчається, тобто ступінь сформованості того або іншого критерію [68, с.180].

Дослідник Ю. Маковський класифікує критерії таким чином:

- 1) інтегральні критерії як оцінка загального стану явища, або процесу;
- 2) часткові критерії як оцінка складників явища або процесу;
- 3) одиничні критерії як оцінка окремих сторін складників явища або процесу.

Таку класифікацію критеріїв, автор використовує для оцінки стану якості сформованості педагогічної майстерності, що уможливорює визначення певних показників. По суті показники фіксують результати критеріальної оцінки. Показник – це явище або подія, за якими можна судити про динаміку певного процесу. Показник вимірювання демонструє, що саме фіксується числом, отриманим унаслідок досліджування якості [30, с. 132].

Відтак, у результаті аналізу науково-педагогічної літератури й опори на науковий доробок у галузі підготовки вчителів музичного мистецтва та згідно логіки нашого дослідження ми визначили такі показники критерії ефективності професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування інтересу до музики в учнів початкової школи:

1) *Мотиваційний критерій* – визначає прагнення майбутніх учителів музичного мистецтва до формування музичного інтересу у молодших школярів, ціннісне ставлення до музичного мистецтва, сукупність внутрішніх мотивів до формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів. Характеризує ступінь зацікавленості студентів музичним мистецтвом, мотивує до його пізнання. Показниками є сформованість усвідомлення важливості інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів як інтегративного показника якості їх музичної освіти; усвідомлення виховного потенціалу музичного мистецтва; наявність стійких мотивів, потреб, інтересів і установок, що спонукають студентів до формування інтересу до музики.

2) *Когнітивно-змістовий* – поєднує теоретичні та методичні знання про особливості формування інтересу до музичного мистецтва на уроках музики у початковій школі. Його показниками є рівень поінформованості майбутніх

учителів музичного мистецтва в галузі методики викладання музичного мистецтва, що визначається обсягом знань і є необхідною умовою аналізу й вибору оптимальних методів і прийомів розв'язання виховних завдань. Зокрема, визначається обов'язкова потреба в психолого-педагогічних знаннях про вікові особливості молодших школярів.

3) *Діяльнісний* – включає освітньо-пізнавальну діяльність студентів з опанування змісту навчальних предметів в контексті формування інтересу до музики в учнів початкової школи й дозволяє виявити рівень упровадження набутих знань, умінь, навичок у практичну діяльність. Його показниками є: знання принципів, методів і форм, інших засобів формування інтересу до музичного мистецтва у початковій школі; вміння встановити суб'єкт-суб'єктні взаємини, що ґрунтуються на взаємоповазі й довірі з школярами; вміння розробляти систему творчих завдань, проводити нетрадиційні уроки тощо.

4) *Рефлексивний критерій* – визначає сформовану готовність майбутнього вчителя до формування інтересу до музичного мистецтва в учнів початкової школи. Показниками цього критерію є аналіз досягнень, самооцінка рівня необхідних знань, умінь і навичок готовності до такої діяльності, здатність студентів до постійного особистісного професійно-педагогічного саморозвитку та бажання самовдосконалюватися.

На основі виділених критеріїв і показників готовності ми визначили три рівні: високий (творчий), середній (конструктивний) і низький (репродуктивний).

Високий (творчий) рівень готовності характеризується здатністю фахівця формувати інтерес до музичного мистецтва в учнів молодших класів, усвідомлення ними важливості такої роботи: наявність знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення такої діяльності; творчий, креативний підхід до теоретичної та практичної діяльності.

Середній (конструктивний) рівень кваліфікується неповною професійною готовністю майбутніх педагогів музичного мистецтва; не достатністю знань та навичок, проте усвідомленням важливості такої роботи.

Низький (репродуктивний) рівень визначається частковою сформованістю окремих знань щодо методики формування інтересу до музичного мистецтва в учнів та низьким ступенем мотивації до такої діяльності.

Емпіричне дослідження рівня професійної готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до формування музичного інтересу у молодших школярів було проведене на базі Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка серед студентів четвертого курсу факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв спеціальності «Музичне мистецтво».

У дослідженні брали участь 36 осіб. Констатуючий експеримент був проведений за допомогою авторської анкети, зразок якої міститься у Додатку. Розроблена анкета складається з п'яти блоків запитань:

перший блок (паспортний) – містить запитання про стать і вік респондентів;

другий блок – спрямований на дослідження мотиваційного компоненту готовності майбутніх фахівців до формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів. Він складається із запитань, які діагностують усвідомлення його важливості для подальшого вивчення музичного мистецтва (запитання 3-6);

третій – присвячений діагностиці когнітивного компоненту і містить запитання про змістовну сутність інтересу до музичного мистецтва, теоретичні аспекти та педагогічні умови його формування (запитання 8-10);

четвертий – містить запитання про методи і прийоми формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів (запитання 11-14);

п'ятий – присвячений самооцінці рівня необхідних знань, умінь і навичок готовності до формування інтересу до музичного мистецтва в учнів

молодшого шкільного віку. Питання спрямовуються на діагностику рефлексивного компоненту (запитання 14-15).

Результати проведеного анкетування засвідчують, що понад 61% опитаних усвідомлюють, що ефективність уроків музичного мистецтва у початковій школі визначається інтересом молодших школярів до музичного мистецтва. Проте, на думку 17% опитаних ефективність зазначених уроків обумовлюється іншими чинниками. 22% опитаних обрали відповідь «важко відповісти». Тобто значна кількість студентів не розуміють, що інтерес до музики викликає потребу в художньо-творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні засобами музики у молодших школярів. Завдяки тому, що інтерес це своєрідна єдність розумово-емоційних і вольових процесів, пізнавальна діяльність школяра набуває особистісної близькості і проходить інтенсивно, плідно й радісно.

72% опитаних зазначило про важливість формування інтересу до музики в учнів початкової школи. Студенти наголосили, що інтерес до музики може стати провідним пізнавальним мотивом вивчення музичного мистецтва в учнів початкової школи, що формування інтересу до музичного мистецтва – це запорука розвитку емоційної сфери учнів, уміння відчувати, своєрідний базис для їх естетичного виховання та формування світогляду.

86% опитаних зауважило, що інтерес до музики впливає на особливості сприйняття музичної інформації, оскільки сприяє емоційному підйому, який є необхідним етапом пізнання, яке в свою чергу завжди пов'язане з мисленням, пам'яттю, увагою і спрямовується мотивацією.

На думку ж 58% опитаних студентів, прослуховування музичних творів викликає в учнів певні зорові та слухові образи. 44% опитаних майбутніх вчителів музичного мистецтва обрали відповідь «важко відповісти».

На думку 64% опитаних, діти, які інтелектуально розвинуті і мають великий словниковий запас, є емоційно чутливими і вміють висловлювати свої враження від музики.

Таким чином, діагностика мотиваційного компонента готовності майбутніх фахівців засвідчила, що більше 70% опитаних усвідомлюють важливість формування інтересу до музичного мистецтва в учнів молодшого шкільного віку.

Що ж до визначення поняття «інтерес до музики», то більшість опитаних зазначили, що це «форма пізнавального інтересу», «щира зацікавленість музичним мистецтвом», «риси характеру, яка обумовлює пізнавальну активність у процесі цілеспрямованої музично-навчальної діяльності», «потреба, що забезпечує вибірковість у ставленні до музики». Зауважимо, що понад 50% опитаних студентів не дало відповіді на дане запитання анкети. Студентами були виділені такі педагогічні умови формування музичного інтересу як:

- застосування педагогом цікавих форм і методів роботи на уроці музичного мистецтва;
- добір педагогом творів для прослуховування, які б відповідали інтересам та вподобанням дітей молодшого шкільного віку;
- використання засобів наочності (мультимедійної дошки тощо);
- забезпечення попередніми знаннями і вміннями учнів;
- створення в класі атмосфери взаємної підтримки і співробітництва.

Зауважимо, що зазначені умови вказали 40% опитаних; понад половина із них залишили це запитання без відповіді.

Позитивним є факт, що на думку 100% опитаних, педагог може своїм прикладом стимулювати інтерес молодших школярів до музичного мистецтва.

Таким чином, діагностика когнітивного компонента засвідчила, що більше 60% опитаних студентів не мають відповідних теоретичних знань та не знають умов формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів.

На запитання «Що Ви робите, якщо учні не виявляють інтересу до музичних занять?» - 61% опитаних зазначило, що вони намагаються більше співати з учнями, додавати цікаві факти до своїх розповідей, але однієї години на тиждень мало для досягнення якісних результатів. Цікаво, що майже всі студенти висловилися про необхідність більше працювати з учнями наочно, але відзначали, що не мають (не завжди мають) такі можливості. Характерними були такі відповіді: «На уроках намагаюся навчити учнів співати, слухати себе, показую учням як співати у повільному темпі, але вони не завжди прислухаються до побажань», «Додаю до творів цікаві факти», «Намагаюся додати ігрові прийоми», «Використовую плакати, роздатковий матеріал» тощо.

Опитані виділили такі фактори, які впливають на формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів: можливість активно включитися у процес прослуховування музики (гра на дитячих музичних інструментах, підтанцювки, ритмування), використання технічних засобів наочності (презентації, анімації тощо).

Тобто, діагностика діяльнісного компоненту показала, що майбутні вчителі під час проходження навчально-педагогічної практики намагалися зацікавити учнів музичним мистецтвом, використовувати нестандартні форми та прийоми роботи, залучати учнів до музичної діяльності.

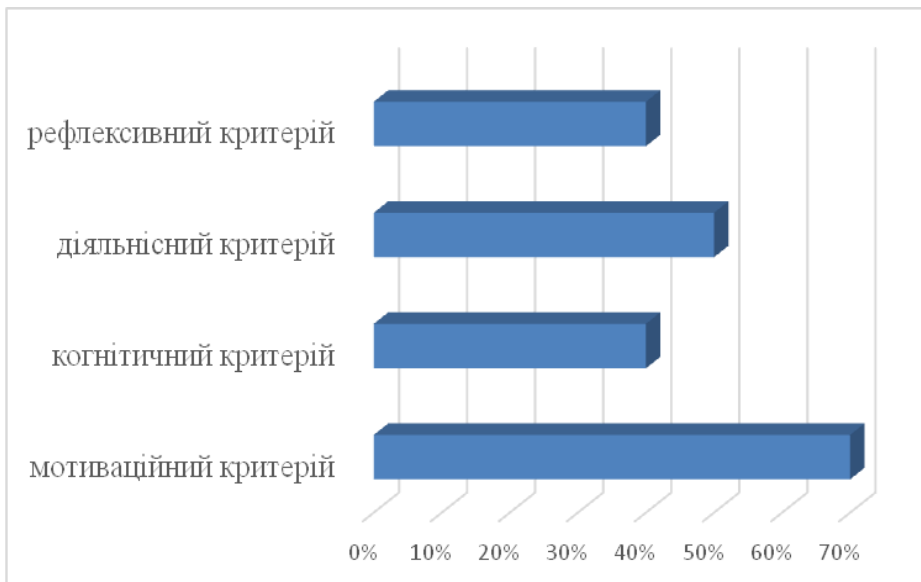
Діагностика рефлексивного компоненту засвідчила, що 55% опитаних вважає себе готовими до такої роботи. Про необхідність додаткової підготовки наголосила лише 30% респондентів.

Узагальнення даних проведеного анкетування дозволило нам так визначити рівні сформованості готовності майбутніх вчителів музичного мистецтва до формування інтересу до музики в учнів початкової школи у відповідності до встановлених критеріїв та показників:

Таблиця 1.1.

Рівні готовності	Кількість осіб у %
Високий (творчий)	20%
Середній (конструктивний)	22%
Низький (репродуктивний)	58%

Відповідно до встановлених нами критеріїв зазначимо, що мотиваційний критерій має найвищий рівень розвитку, найнижчий – когнітивний. Проте зауважимо, що значна кількість майбутніх учителів усвідомлює необхідність подальшої роботи над проблемою:

Рис. 1.1. Рівень професійної готовності майбутніх фахівців до формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів.

Як видно, значна частина опитаних усвідомлює важливість формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів. Проте на запитання про суть цього інтересу відповіли тільки 50% опитаних, а про його залежність від психофізіологічних чинників не зазначив ніхто. Вдалося виявити, що у процесі професійної діяльності (і під час педагогічної практики) респонденти займаються вирішенням цієї проблеми. Також

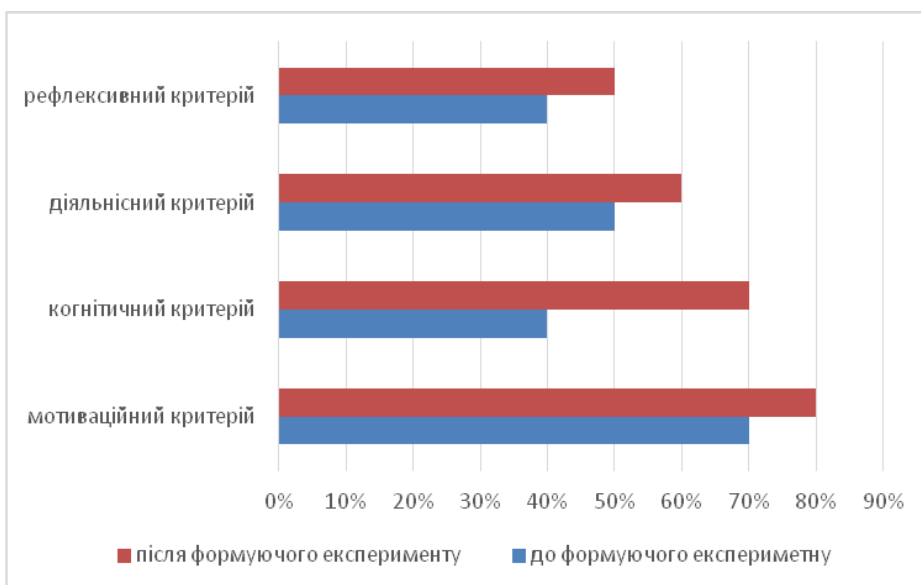
з'ясувалося, що не всі студенти розуміють, що інтерес до музичного мистецтва пов'язаний із музичним слухом та вмінням учнів уважно сприймати музику, із музично-образними уявленнями, пам'яттю, почуттями, мисленням, активністю тощо.

3.2. Аналіз та інтерпретація результатів формувального експерименту

Контрольний етап дослідження передбачав фіксацію кінцевих результатів педагогічного експерименту, а також підведення підсумків та результатів експериментальної роботи. Діагностувався рівень професійної підготовки майбутніх учителів у проекції на формування інтересу до музичного мистецтва в учнів молодших класів. У завершальному етапі взяли участь респонденти, що відвідали усі семінарські заняття з музичних дисциплін, у ході яких ми впроваджували інтерактивні методи навчання.

Рівень професійної готовності до формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів діагностувався за допомогою анкети, що представлена в Додатку. Зауважимо, що попереднє тестування проводилось півроку раніше.

Результати анкетування можна зобразити за допомогою діаграми:

Рис. 2.1. Рівні професійної готовності респондентів до формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів (відповідно до встановлених критеріїв)

Зауважимо, що відчутно зросла кількість студентів, які стали обізнаними із теоретичними аспектами формування інтересу до музичного мистецтва. Більшість опитаних дала правильне визначення поняття «інтерес до музики» та визначила педагогічні умови його формування.

Наголосимо, що на 10% зросло і прагнення студентів – майбутніх учителів музичного мистецтва. Вони усвідомили, що стійкий музичний інтерес у молодших школярів є показником якості їх освіти.

Респонденти виявились і більш обізнаними з принципами, методами і форми, які використовуються для формування інтересу до музичного мистецтва у молодших класах. Вони зрозуміли важливість встановлення суб'єкт-суб'єктні взаємин зі школярами, що ґрунтуються на взаємоповазі й довірі, навчилися добирати цікаві завдання для учнів. Студенти відчули себе впевненими у такій діяльності і зрозуміли необхідність подальшої самоосвіти.

Узагальнення даних повторного анкетування дозволило визначити рівні сформованості професійної готовності у проекції на формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів. Нижче представлена відповідність до встановлених критеріїв та показників після проведення формуючого експерименту:

Таблиця 2.1.

Рівні готовності майбутніх учителів музичного мистецтва (після проведення формуючого експерименту)	Кількість осіб у %
Високий (творчий)	30%
Середній (конструктивний)	32%

Низький (репродуктивний)	38%
--------------------------	-----

Як видно, на 10% зросла кількість студентів із високим рівнем готовності. Відповідно, збільшилась на 10% і кількість студентів, які мають з середній рівень готовності до такої діяльності:

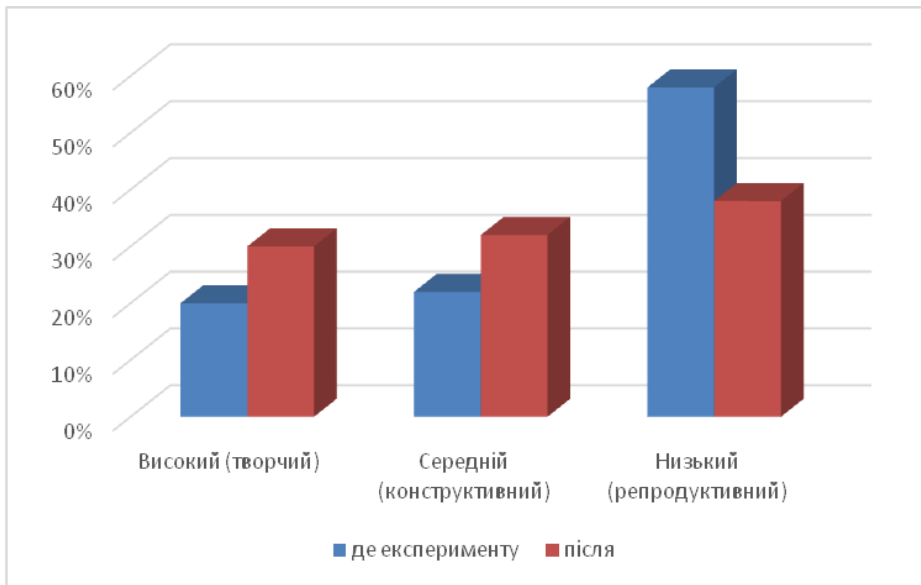

Рис. 2.2. Динаміка рівнів готовності майбутніх учителів музичного мистецтва (порівняльна діаграма)

Отже, результати контрольного зрізу засвідчили, що рівень знань та готовності майбутніх вчителів музичного мистецтва до формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів значно зріс у порівнянні із попереднім зрізом.

Висновки до третього розділу

Підготовка майбутніх учителів у контексті формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів включає такі етапи:

- організаційно-моделювальний, який передбачає поглиблення професійної компетентності викладачів щодо підготовки студентів до формування інтересу до музики у молодших школярів, а також розробку стратегій

- роботи й відбір навчально-методичного інструментарію (форм, методів, засобів) забезпечення відповідної підготовки;
- професійно-мотиваційний, що спрямований на формування професійно-навчальної мотивації студентів;
  - когнітивно-процесуальний, на якому студенти оволодівають знаннями й вміннями, необхідними для успішного формування музичних інтересів учнів початкової школи;
  - дослідно-практикологічний, який передбачає набуття майбутніми вчителями під час педагогічних практик досвіду формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів;
  - рефлексивно-корегувальний, на якому здійснюється корекція змісту, форм і методів відповідної підготовки майбутніх фахівців.

Аналіз наукової літератури свідчить, що інтерактивні методи навчання є найбільш дієвими у процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Інтерактивність музичної освіти сприяє формуванню умінь і навичок, виробленню життєвих цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, розвитку комунікативних якостей і музичних здібностей студентів. Інтерактивні методи спрямовуються на моделювання ситуації уроку музичного мистецтва у молодших класах, спільне розв'язання проблем на основі аналізу відповідної навчальної ситуації. Вони виключають домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою.

З метою формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів ми впровадили низку інтерактивних методів під час проведення семінарських занять з навчальних дисциплін музичного циклу.

Контрольний етап дослідження показав зростання показників професійної готовності майбутніх фахівців до формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів.

Професійна підготовка майбутніх фахівців до формування інтересу до музичного мистецтва в учнів молодших класів є запорукою ефективності такої роботи. Результати проведеного нами емпіричного дослідження засвідчило, що лише 22% опитаних студентів мають високий рівень готовності до такої роботи. Більшість респондентів усвідомлює важливість формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів, проте їм не вистачає теоретичних і методичних знань.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження дали підстави для таких висновків:

Аналіз наукової літератури свідчить, що поняття професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва розглядається як сукупність спеціальних знань, навичок і вмінь, якостей, практичного досвіду і норм поведінки, які забезпечують можливість успішної роботи у цій професії. Вона є складною поліфункціональною педагогічною системою, яка спрямована на формування особистості фахівця, його професійних знань, умінь та навичок та особистісних якостей. Зміст професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва ґрунтується на знаннях з музичної педагогіки (методики), професійних виконавських умінь та навичках, художньо-творчих вмінь та навичках. Це процес і результат оволодіння студентами цілісною системою професійно-педагогічних та спеціальних знань, умінь, елементів педагогічної, виконавської техніки. У сукупності, все це сприяє засвоєнню змісту музично-педагогічної освіти, забезпечує високий рівень їх майбутньої професійної діяльності і сприяє усвідомленню важливості формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів.

У методичній літературі сформованість інтересу до музичного мистецтва визначається як мета і результат уроків музичного мистецтва. Структура інтересу включає такі компоненти: мотиваційний, емоційний, когнітивний та креативний.

У результаті аналізу науково-педагогічної літератури ми визначили критерії ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців до формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів. Це мотиваційний критерій (прагнення майбутніх учителів музичного мистецтва до формування інтересу до музичного мистецтва, ціннісне ставлення, сукупність внутрішніх мотивів), когнітивно-змістовий (теоретичні та методичні знання про особливості формування інтересу до музичного

мистецтва у молодших класах), діяльнісний (освітньо-пізнавальна діяльність студентів з опанування змісту музичних дисциплін у контексті поставленої проблеми; рівень упровадження набутих знань, умінь, навичок у практичній педагогічній діяльності), рефлексивний критерій (аналіз досягнень, самооцінка рівня необхідних знань, умінь і навичок готовності до формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів).

На основі виділених критеріїв і показників готовності майбутніх фахівців ми визначили три рівні: високий (творчий), середній (конструктивний) і низький (репродуктивний).

Аналіз результатів анкетування констатуючого етапу експерименту засвідчив, що традиційна форма підготовки студентів є недостатньо зорієнтованою до реалізації такої діяльності. Переважна більшість студентів мала низький рівень професійної готовності, а високий був діагностований лише у 20% опитаних.

Результати дослідження підтвердили важливість і значимість визначених педагогічних умов процесу підготовки студентів до формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів, а саме:

- формування у майбутніх фахівців позитивного ставлення до розвитку музичних інтересів молодших школярів;
- впровадження інтерактивних форм і методів у зміст підготовки студентів.

Підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до формування музичного інтересу в учнів молодших класів включає такі етапи:

- організаційно-моделювальний, який передбачає поглиблення професійної компетентності викладачів щодо відповідної підготовки студентів;
- професійно-мотиваційний, що спрямований на формування позитивної професійно-навчальної мотивації студентів;

- когнітивно-процесуальний, на якому студенти оволодівають знаннями й уміннями, які необхідні для успішного формування музичних інтересів молодших школярів;

- дослідно-практикологічний, який передбачає набуття відповідного досвіду під час педагогічних практик;

- рефлексивно-корегувальний, на якому здійснюється корекція змісту, форм і методів відповідної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Використання інтерактивних методів навчання на когнітивно-процесуальному етапі може стати запорукою успіху формування ґрунтовних знань у цьому напрямі. Інтерактивні методи навчання – це спеціальні форми організації пізнавальної діяльності, які мають конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчує свою успішність та творчу спроможність. Особливість інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес здійснюється за умови постійної, активної взаємодії усіх його членів. Аналізуючи свої дії та дії партнерів, учасники навчального процесу змінюють свою модель поведінки, більш усвідомлено засвоюють знання та вміння, тому є сенс говорити про інтерактивні методи не тільки як засіб покращення навчання, але й як засіб посилення мистецько-виховного впливу.

Визначальною особливістю інтерактивного навчання, яка відрізняє його від звичайного (пояснювального), є:

- активізація розумової діяльності того, хто навчається, шляхом формування спеціальних умов, котрі сприяють цьому, незалежно від бажання учасника;

- формування навичок самостійного, творчого вироблення рішень в умовах ігрового імітаційного моделювання, підвищеної мотивації й емоційності тих, хто навчається;

- перманентні взаємні комунікації студентів та викладача, які розвивають обидві сторони з позиції педагогічної рефлексії;
- активне пред'явлення і використання отриманих знань і вмінь.

У процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в означеному проблемному ракурсі основними технологіями інтерактивного навчання є навчальна взаємодія студентів у парах і мікрогрупах. На заняттях із музичних дисциплін є дієвими такі інтерактивні вправи, як «Мікрофон», «Мозковий штурм», імітаційні ігри.

У процесі проведення дослідно-експериментальної роботи було здійснено експериментальну перевірку ефективності використання інтерактивних методів. Результати повторного анкетування засвідчили наявність позитивних змін: високий рівень показників змінилися на +10%, середній – на +10%, а низький зменшився на 20%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алиев Ю.Б. Настольная книга школьного учителя-музыканта. Москва: Знание, 2002. 255 с.
2. Андреев А. Я. Место искусства в познании: над чем работают, о чем спорят философы. Москва: Политиздат, 1980. 255 с.
3. Анікіна Т. Музичний інтерес як духовна домінанта особистості // Мистецтво та освіта. 2003. № 4. С. 17–21.
4. Аржажникова Л.Г. Профессия – учителя музыки: Книга для учителя. Москва, 1984. 342 с.
5. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів: дис. д-ра пед. наук. Київ, 1998. 380 с.
6. Біда О. Структура і методика інтерактивного уроку // Початкова школа. 2014. №7. С. 26–30.
7. Божович Л.И. Познавательные интересы и пути их изучения. Москва: Изд-во Акад. пед. наук. РСФСР, 1955. 260 с.
8. Волинець Л.Л. Тенденції розвитку загальної мистецької освіти у країнах Європейського союзу // Порівняльно-педагогічні студії. 2009. №2. С. 36–47.
9. Восприятие музыки: сб. ст. / ред.-сост. В. Н. Максимов. Москва: Музыка, 1980. 256 с.
10. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 465 с.
11. Горбенко С. С. Навчально-наукова діяльність студентів з методики музичного виховання. Київ: Освіта України, 2010. 180 с.
12. Гумінська О. О. Уроки музики в загальноосвітній школі. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. 102 с.
13. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2004. 218 с.

14. Дорошенко Т. В. Об'єктивні передумови вдосконалення підготовки майбутніх учителів початкової школи до музично-освітньої роботи з молодшими школярами // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів : ЧНПУ, 2016. Вип. 140. С. 137–142.
15. Дусавицкий А. К. Воспитывая интерес. Москва: Знание, 1984. 80 с.
16. Закон «Про вищу освіту» від 9 серпня 2019. URL: <https://zakon.help/law/1556-VII>
17. Заря Л. О. До проблеми методики формування інтересу до музики в молодших школярів з використанням мультимедійних технологій на уроках музики // Вісник Луганського НПУ імені Т. Шевченка, № 8. 2011. С. 150–155.
18. Заря Л. О. Особливість інтересу молодших школярів до музики і методика його формування // Наукові записки кафедри педагогіки ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2010. С. 72–79.
19. Заря Л. О. Суть і зміст методики формування інтересу до музики у молодших школярів з використанням мультимедійних технологій у процесі вивчення дисципліни «Музика» // Наукові записки кафедри педагогіки ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2011. С. 36–41.
20. Захарчук Т. В. Інноваційні технології навчання в сучасній школі // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації: Український науковий журнал. 2011. №3. С. 48.
21. Здравомыслов А. Г. Проблема интереса в социологической теории. Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1964. 74 с.
22. Інтерактивні методи навчання у підготовці спеціалістів для банківської системи України: Зб. наук. праць. Суми – Харків, 2001. 250 с.
23. Кабалевский Д. Б. Музыка и музыкальное воспитание. Москва: Знание, 1984. 64 с.

24. Касілов І. Специфіка професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до інструментально-виконавської діяльності / І. Касілов // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2017. – Вип. 2. – С. 70-76.
25. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти: технологічний підхід. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2011. 330 с.
26. Красовська О.О. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій : дис. на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Житомир, 2017. 545 с.
27. Кушка Я. С. Методика музичного виховання дітей. Вінниця: Нова книга, 2007. 216 с.
28. Лаврентьєва О.О. Теоретичні і методичні засади розвитку методологічної культури майбутніх учителів природничих дисциплін у професійній підготовці : дис. на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук : спец. 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2015. 530 с.
29. Лекції з педагогіки вищої школи / За ред. В. І. Лозової. Харків: «ОВС», 2006. 496 с.
30. Маковський Ю.В. Формування педагогічної культури майбутніх вчителів музичного мистецтва засобами духовної музики : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Бердянськ, 2018. 295 с.
31. Малихіна О. В. Мотивація учіння молодших школярів. Київ: «Навчальна книга», 2007. 304 с.
32. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика. Київ: Промінь, 2006. 432 с.

33. Масол Л. М. Інноваційні художньо-педагогічні технології // Книга вчителя дисциплін художньо-естетичного циклу: довідкові матеріали для орг. роботи вчителя. Харків: Торсінг плюс, 2006. С. 23–26.
34. Матюхина М. В. Мотивация учения младших школьников. Москва: Педагогика, 1984. 144 с.
35. Мистецька освіта: проблеми і перспективи розвитку в контексті європейської інтеграції: зб. наук. праць / за заг. ред. І. В. Баладинської, Н. Є. Колесник. Житомир: ФОП «Н. М. Левковець», 2017. 210 с.
36. Монахов В. М. Введение в теорию педагогических технологий. Волгоград: Перемена, 2006. 319 с.
37. Музыкальное образование в школе / Под ред. Л. В. Школяр. Москва: Академия, 2001. 232 с.
38. Муравьев М. Е. Общие основы методики преподавания / М. Е. Муравьев, В. Д. Симоненко. Брянск: Технология, 2000. 296 с.
39. Нісімчук А.С. Сучасні педагогічні технології / А. С. Нісімчук, О. С. Падалка, О. Т. Шпак. Київ, 2000. 368 с.
40. Новий тлумачний словник української мови: у 4 т. Київ: Аконіт, 1999. Т. 2. 910 с.
41. Новікова Н. В. Формування пізнавального інтересу підлітків на уроках музики засобами мультимедійних технологій: автореф. дис. канд. психол. наук. Київ, 2011. 21 с.
42. Озерська О. Ю. Професійна підготовка вчителів у вищих навчальних закладах. Харків, 2006. 187 с.
43. Олексюк О. М. Музична педагогіка. Київ: КНУКіМ, 2006. 188 с.
44. Орлов В. Ф. Професійне становлення вчителів мистецьких дисциплін. Київ: Наукова думка, 2003. 264 с.
45. Освітні технології / За ред. О. М. Пехоти. Київ, 2002. 255 с.
46. Основы педагогики и психологии высшей школы / [под ред. А. В. Петровского]. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1986. 304 с.

47. Основы педагогического мастерства / И. А. Зязюн. Київ: Вища школа, 1987. 206 с.
48. Остроменский В. Д. Восприятие музыки как педагогическая проблема. Київ: Музична Україна, 1975. 286 с.
49. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ: Освіта України, 2008. 284 с.
50. Падалка Г. М. Учитель, музика, діти. Київ: Музична Україна, 1982. 144 с.
51. Пальчевський С. С. Педагогіка. Київ: Каравела, 2008. 296 с.
52. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті / За ред. С.О. Сисоєвої. Київ: Віпол, 2001. 502 с.
53. Петрушин В. І. Музична психологія. Москва: Владос, 1997. 383 с.
54. Печерська Е. П. Уроки музики у початкових класах. Київ: Либідь, 2001. 272 с.
55. Пилипчук В. В. Інтерактивне навчання-важливий чинник розвитку педагогічної творчості // Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм: Проблеми теорії і практики підготовки вчителя-вихователя-викладача: Матеріали Всеукр. наук.-практич. конференції, 29 березня – 1 квітня 2015 р.: До 170-ліття НПУ ім. М.П. Драгоманова, До 15-річчя кафедри пед. творчості / М-во освіти і науки України, АПН України, НПУ імені М.П. Драгоманова, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ: НПУ, 2009. С. 157–159 .
56. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика / О. Пометун, Л. Пироженко. Київ, 2005. 136 с.
57. Поплавська Ю. О. Методика навчання музичної грамоти в початковій школі. Вінниця: Нова книга, 2007. 128 с.
58. Прокопенко Р. В. Специфіка змістового наповнення інтересу до педагогічної діяльності майбутніх учителів музики // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти. 2011. Вип. 11. С. 78–81.

59. Радько Р. Формирование интереса к знаниям в процессе учебной деятельности. Минск: Наука и техника, 1976. 24 с.
60. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
61. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Москва: Педагогика, 1989. 323 с.
62. Савченко О. Я. Виховання розумної особистості, яка вміє самостійно вчитися // Початкова школа. 2007. № 8. С. 13–15.
63. Седашева С. Л. Підготовка майбутнього вчителя у педагогічному університеті до особистісно-центрованої взаємодії з учнями : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Харків, 2012. 20 с.
64. Семиченко В. А. Пріоритети професійної підготовки: діяльнісний чи особистісний підхід // Неперервна професійна освіта : проблеми, пошуки, перспективи. Київ: ВПОЛ, 2000. С. 176–203.
65. Семиченко В. А. Психологічна структура педагогічної діяльності. Ч. 2 / В. А. Семиченко, В. С. Заслуженюк. Київ: Київ. ун-т, 2001. 230 с.
66. Сокальський П. П. Музыка и психология /П. П. Сокальський Музыкальная психология: хрестоматия. Москва, 1992. 210 с.
67. Фролова Н. Музыкальный интерес как специфическая разновидность категории интереса // Известия Самарского научного центра Российской академии наук. Т. 13. 2011. №2. С. 233–239.
68. Хоменко Л. В. Педагогічні умови формування мотивації студентів педагогічних коледжів до музично-викладацької діяльності / Л. В. Хоменко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти. 2017. Вип. 22(1). С. 176–182.
69. Чайковська О. А. Формування музичних знань школярів засобами мультимедійних технологій навчання: автореф. дис. канд. пед. наук. Київ, 2002. 19 с.

70. Шацкая В. Н. Музыка в школе: художественное воспитание средствами музыкального искусства. Москва: АПНУСФСР, 1969. 168 с.
71. Щукина Г. И. Проблема познавательного интереса в педагогике. Москва: Педагогика, 1974. 351 с.
72. Якса Н. В. Професійна підготовка майбутніх учителів: теорія і методика міжкультурної взаємодії в умовах Кримського регіону Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2008. 568 с.

ДОДАТКИ

Анкета для педагогічного експерименту

Шановні студенти!

Просимо Вас взяти участь в анкетуванні, що проводиться з метою удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Будемо вдячні за щирі та ґрунтовні відповіді

1. Ваш вік _____
2. Ваша стать _____
3. Чи вважаєте Ви, що ефективність уроків музичного мистецтва у молодших класах визначається інтересом учнів до музичного мистецтва?
  - 1) так;
  - 2) ні;
  - 3) важко відповісти.
4. На Вашу думку, чи важливо формувати інтерес до музичного мистецтва у молодших школярів?
  - 1) так;
  - 2) ні;
  - 3) важко відповісти.
5. Якщо в попередньому запитанні Ви обрали відповідь «так», то поясніть будь-ласка чому? _____
5. Чи впливає інтерес до музичного мистецтва на сприйняття музичної інформації?
  - 1) так;
  - 2) ні;
  - 3) важко відповісти.
6. Чи виникають в учнів слухові/зорові образи після прослуханої музики?
  - 1) так;
  - 2) ні;
  - 3) важко відповісти.
7. Які учні можуть висловлювати свої враження від музики? *(прокоментуйте відповідь)* _____

8. Як ви розумієте поняття «інтерес до музичного мистецтва»?

_____

9. Назвіть педагогічні умови, які сприяють формування інтересу до музичного мистецтва у молодших школярів?

_____

10. Чи може педагог власним прикладом стимулювати інтерес молодших школярів до музичного мистецтва?

- 1) так;
- 2) ні;
- 3) важко відповісти.

11. Що Ви робите, якщо учні не виявляють інтересу до музичних занять?

_____

12. Від яких факторів залежить інтерес молодших школярів до музичного мистецтва? _____

13. Яким чином Ви викликаєте музичний інтерес в учнів? _____

14. Чи вважаєте Ви себе достатньо підготовленим до формування музичного інтересу у молодших школярів?

- 1) так;
- 2) ні;
- 3) важко відповісти.

15. Чи вважаєте Ви за необхідне подальше поглиблення знань у контексті розглянутої проблеми?

- 1) так;
- 2) ні;
- 3) важко відповісти.

Дякуємо за співпрацю!